

**T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

**“SOSYAL DEVLET”DE GÜVENCESİZ
YAŞAM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**NURTEN AŞİRET
Öğrenci No: 91103101**

İstanbul, 2011

**T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

**“SOSYAL DEVLET”DE GÜVENCESİZ
YAŞAM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURTEN AŞİRET

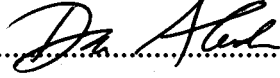
Öğrenci No: 91103101

Danışman Öğretim Üyesi:

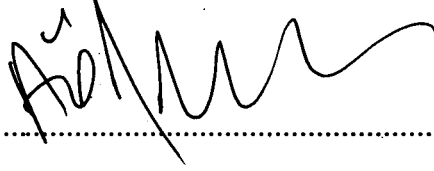
Yrd. Doç. Dr. ATILLA ÖZSEVER

İstanbul, 2011

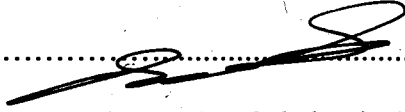
22.03.2011 tarihinde tezinin savunmasını yapan Nurten AŞİRET' e ait "Sosyal Devlet'te Güvencesiz Yaşam" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İktisat Politikası Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Dinç ALADA
(Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Atilla ÖZSEVER
(Üye)
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Sabahattin ŞEN
(Üye)

ÖNSÖZ

Çalışma, sosyal devlet kavramı ve sosyal devletin temel sorumluluk alanlarını ele almakta ve sosyal güvenlik sistemi üzerine odaklanmaktadır. Özellikle 1990'lardan itibaren sosyal güvenlik alanında ortaya çıkan sorunlar ile değişime uğrayan sosyal güvenlik sisteminin parametreleri çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda; dönüşen vatandaşlık ve sosyal haklar kavramları ve yerlerine ikame edilen müşteri ve bireysel sorumluluk kavramlarının sorgulanması açısından, konu önem arz etmektedir.

Bu bağlamda, sağlık ve emeklilik gibi toplumsal niteliği ağır basan hizmetlerin piyasalaştırılmasının ve ticarileştirilmesinin, toplumların geleceği açısından ne anlama geleceğini sorgulamaya, hem de derinlemesine sorgulamaya olan ihtiyaç devam etmektedir. Bu çalışmada bu sorgulamayla birlikte ortaya çıkacak hak kayıplarına değinilmektedir.

Çalışmanın ortaya çıkmasında ve geliştirilmesinde verdikleri destekten dolayı başta hocam Atilla ÖZSEVERE ve Abime, Yiğit GÜNAYA teşekkürlerimi sunmak isterim.

ÖZET

“Sosyal Hukuk Devletinde Güvencesiz Yaşam”, adından da anlaşılacağı üzere burada, 21. yüzyılın başında Türkiye’nin yönetimine küreselci amaçlara uygun bir içerik yüklemeye yönelmiş olan en kapsamlı müdahalelerden biri olan Sosyal Güvencesizlik reformu irdelenmektedir. Bu reformun 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunuyla emeklilik ve sağlık haklarında ciddi kayıplara ve tahribata yol açmış olması. Burada örneklerle ortaya konmaya çalışılacaktır. Çalışmanın başlığından da anlaşılacağı gibi yapılan uygulama sosyal güvenlik adına güvencesizlik sistemi kurmaktan başka bir anlama gelmemektedir. Bu yüzden çalışmada genelde üzerinde durulmaya çalışılan temel konu Türkiye’nin 1980’lerde yeni liberal politikalar çerçevesinde küresel sistemle eklemlenmesi sürecinde giderek yaygınlaştırılan piyasalaşmanın boyutları olacaktır.

Bu neo-liberal politikalara bağlı olarak birinci bölümde sosyal güvenliğin kavramsal ve yasal çerçevesi irdelenmekte. Bununla ilgili olarak sosyal devletin önemi ortaya konmakta. İlerleyen bölümde ise sosyal güvenlik sisteminin gelişim süreci üzerinde durulmaktadır. Bu gelişim sürecinin son halkası olan neo-liberal dönüşüm politikalarına bağlı olarak ortaya atılan “Reform” kavramının, terimsel anlamı ele alınmaktadır.

İkinci bölümde ise Türkiye şartlarında, sosyal güvenlik sisteminin gelişim süreci üzerinde durulmakta. Bu süreç içinde son olarak yaşanan reform tasarısı incelenmekte. Bu reform paketinin ekonomi-politiğine, bağlı olarak ortaya çıkan sosyal devletin tasfiyesi ve kaybedilen haklar üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü bölümde asıl üzerinde durulan konu ise, reformun boyutlarından ikincisi olan, halkın yaşam süresini değil küreselci fonların kar beklentisini sağlamayı amaçlayan emeklilik yaşı uygulamasıyla, hem çalışanların haklarına el konulmasından hem de ülkemizde istihdama aykırı bir sistem inşa edilmesi üzerinde durulmaktadır.

Araştırmanın ilerleyen dördüncü bölümünde ise irdelenen reformun, ulusal ve asıl olarak emekçi kitleye ait tasarrufu küresel fonlara aktarmanın yanı sıra, sağlık sistemini doğrudan etkileyen üçüncü boyutu da ele alınarak. Reformun bu sağlık sistemiyle ilgili boyutunda 1980'lerden sonra yeni liberal politikalar çerçevesinde küresel sistemle eklemlenmesi sürecinde giderek yaygınlaşan piyasalaşmanın son ayaklarından biri olan sağlık hizmetlerinin ticarileştirilmesi ve özelleştirilmesi politikaları ve bu amaçla kabul edilen 5510 sayılı (SSGSS) kanunu detaylı olarak burada, eleştirel bir bakış açısı ile sunulmakta ve değerlendirilmektedir.

Son bölümünde ise sosyal güvende yaşanan neo-liberal dönüşümün ortaya çıkaracağı temel sorunlar ele alınıp, yapılmaya çalışılan bu uygulamaların aslında çözüm üretmeyip sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirdiği ortaya konularak. Sistemde yaşanan sorunların çözümü için daha gerçekçi öneriler sunulmaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜK:

Kapitalizm, Neoliberalizm, Az gelişmiş ülke, Refah Devleti, Fakirlik kısır döngüsü.

ABSTRACT

Social life in precarious state of law of the century directed to install an appropriate content management globalist goals of the reform of social security is concerned, one of the most comprehensive intervention. Social Insurances and General Health Law No. 5510 of this reform, pension rights and health has led to serious losses and damage that was given to bring examples. As the title suggests, the study on behalf of the insecurity of the social security system another doesn't mean. So I tried to emphasize the main subject study, generally liberal policies of Turkey in the 1980s within the framework of a new global system in the process of articulation of the process dimensions of the market will be gradually popularized. This is the first part of the neo-liberal policies of social security is concerned with the conceptual and legal framework. It is pointed out in relation to the importance of the welfare state. In the following section focuses on the development process of the social security system. This is the last link in the development process, depending on the policies of the neo-liberal transformation of the concept put forward "Reform", discusses the meaning of the term.

In the second part of the conditions of Turkey, the social security system focuses on the development process. In the process analyzed reform bill. This is due to politics of the reform package emerged as the economy and the dismantling of the welfare state focuses on the lost rights.

The third section focused on the actual dimensions of the second issue of reform aiming to provide the public expectation of survival, not profit globalist age of retirement funds, application, and seizure of the rights of workers to employment in our country as well as contrary to the construction of a system is installed on. In the fourth part of the research advancing the reform has been analyzed, mainly working in national and global mass conservation as well as transferring funds, directly affecting the health care system is considered the third dimension. After the 1980s, about the size of the health system reform within the framework of neo-liberal policies that the articulation of the global system, the spiral of the market is gaining popularity

in the process of commercialization and privatization of health services is one of the last legs of the policies adopted to this end and No: 5510 (SSGSS) law, is presented with a critical perspective and evaluated.

In the last chapter in the neo-liberal transformation of the social security undermine the basic issues will be discussed, the attempted solution of these applications is actually even more complicated to manufacture issues to put forth to render the system more realistic proposals for solving the problems presented.

KEYWORDS:

Capitalism, Neo-liberalism, Underdeveloped country, Welfare State, Vicious cycle of poverty

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	Sayfa No
ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	VIII
TABLO LİSTESİ	IX
ŞEKİL LİSTESİ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL GÜVENLİK OLGUSU VE ONU HAZIRLAYAN KOŞULLAR

1.1. Sosyal Güvenliğin Kavramsal ve Yasal Çerçevesi	5
1.2. Sosyal Güvenlik Sisteminin Dünü Bugünü	6
1.2.1. II. Dünya Savaşı Sonrası Sosyal Güvenlik Olgusu	7

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ

2.1. AKP Hükümeti'nin Döneminde Reform Çalışmaları	15
2.1.1. SSGSS'nin Mantığı	17
2.1.2. Yasanın Temel Yaklaşımı.....	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMEKLİLİKTE HAK KAYBI DÖNEMİ

3.1. Emeklilikteki Uygulamalar ve Hukuku Aykırılık	22
3.2. SSGSS ile Emeklilik Hakkının Zorlaştırılması	24
3.3. Yaş ve Prim Gün Sayısı: Mezarda Emeklilik	25
3.3.1. Yaş	26
3.3.2. Prim Ödeme Gün Sayısı	26

3.4. Daha Düşük Emekli Aylığı	28
3.4.1. Güncelleme Katsayısı	30
3.4.2. Aylık Bağlama Oranı	32
3.4.3. Aylıkların Alt Sınırı	33
3.4.4. Aylıkların Artırılma Yöntemi: Büyümeden Emekliye Sıfır Pay	33
3.4.5. 5510 Sayılı Yasayla Emekli Aylıklarının Düşürülmesi	34
3.5. Sosyal Güvenlikte Emeklilik Hak Kaybına Tepki	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GENEL SAĞLIK SİGORTASI

4.1. Sağlık Sigortasına İlişkin Değişiklikler	45
4.1.1. Genel Sağlık Sigortasının Kapsamı	46
4.1.2. Genel Sağlık Sigortasının Piriimi	47
4.1.3. Katılım Payları	48
4.1.4. Temel Teminat Paketi	50
4.2. Sağlıkta Dönüşüm Politikası ve Ortaya Çıkacak Tablo	52
4.2.1. GSS'nin Neo-Liberalizm Özlemi: Sağlıkta Yaşanacak Sorunlar	54
4.3. 5510 Sayılı Yasanın Değerlendirilmesi	55

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	58
KAYNAKÇA	64

KISALTMALAR

- IMF** : Uluslararası Para Fonu
DB : Dünya Bankası
ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü
SSGSS : Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası
GSS : Genel Sağlık Sigortası
SSK : Sosyal Sigortalar Kurumu
ES : Emekli Sandığı Kurumu

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1. : Bütçeden Sosyal Güvenliğe ve Faize Aktarılan Kaynaklar 1994-2006 (Milyar TL)	18
Tablo 2.2. : Sosyal Güvenlik ve Sağlık İçin Bütçeden Ayrılan Kaynakların Milli Gelire Oranı (AB, 25 Ülkede)	20
Tablo 3.3. : Mevcut Emekli Aylıklarında Yaşanacak Göreceli Düşüş	35

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 4.1. : Kamu Hastane Birlikleri Hakkında Kanun Tasarısı 53

GİRİŞ

Konunun başında belirtildiği gibi 1980'lerden sonra tüm dünyada genel olarak sosyal güvenlikte değişimler yaşandı. Sanayi devriminden sonra uzun mücadeleler sonucu elde edilen kazanımlar zamanla Sovyetler Birliği tehlikesi de ortadan kalkınca Kapitalizm artık daha önce işçi sınıfını sisteme bağlamak için vermiş olduğu hakları yok etme stratejisine girişti. Bu yok edilişin mimarı ise IMF ve Dünya Bankası oldu. Uzun yıllar boyunca sermayenin göz diktiği emeklilik ve sağlığa ait devası fonlar ise artık sermayeden yana kullanılarak. Uluslararası sermayenin sözcüleri tarafından sosyal güvenlik alanında bir reformu olarak uygulatılmaya çalışıldı.

Bu yüzden başta Latin Amerika olmak üzere pek çok ülke, Dünya Bankası reform programlarını uygulamak zorunda bırakılmıştır. Aslında sosyal güvenlik reform programı AKP'nin bulduğu yeni bir program değil bu program görüldüğü gibi 1980'lerden bu yana IMF ve Dünya Bankası'nın uygulamamızı istediği bir programdır demek daha doğru olur.¹ Bu yüzden reform sözü 20 yıldır toplumda yankı bulmaktadır. Reform sözünün anlamı "iyileştirme, düzeltme, ıslahat demektir." Ancak reformun içeriğine ve kelime anlamına bakınca, yeniden biçimlendirme, yani biçim verme bir şeyin biçimini değiştirme anlamına geldiğini görürüz.² Bu ise yoruma açık bir tanım özelliği ortaya koyar. Reformun hedeflerinden birisi de iyileştirme sağlamaktır, ancak iyileştirme çok muğlâk bir kavramdır, örneğin kimine göre olumlu bir nitelik taşıırken başka kesimler açısından gerileme, hak kaybı olabilir. Reformun karşıtı olan "Revolution-devrim" ise, yine bilinçli bir değiştirme iradesini ifade ediyor, ancak burada değiştirilmek istenen şey biçim değil, var olanın özü ile ilgili var olan sistemi düzenin işleyişini ve özünü değiştirmeyi hedefliyor, kısmi değil bütünlüklü bir değiştirmeyi hedefliyor.

Şimdi reformu kısaca tanımladıktan sonra, neden dünyada zorla uygulatılmaya çalışıldığını anlayabilmek için, Az Gelişmiş ülkelerin (AGÜ) "yoksulluk kısır döngüsü" olarak adlandırılan yaklaşımını ele almakta fayda

¹ Sosyal Güvenlik Sisteminin Dünü Bugünü, Nisan 2008. <http://www.ced.org.tr>. (08.03.2010).

² Armağan Öztuksavul; "Şili Mucizesi": Sosyal Güvenliğin Yok Edilişi, Mai ve Küreselleşme Karşıtı Çalışma Grubu, Temmuz 1999, <http://www.antimai.org>.(10.02.2010)

var. Bu teoriye göre az gelişmiş ülkelerin en büyük problemleri tasarruflarının yetersiz olmasıdır, yani sermaye yetersizliğidir. Sermaye yetersiz olduğu için yatırım yapamazlar. Yatırım yapmadıkları için istihdam olanaklarını geliştiremezler, istihdamdaki kısıtlılık tasarrufların oluşmasını engeller ve bu süreç birbirini arttıran bir kısır döngüdür. Bu kısır döngüde kurtulmanın tek yolu sermaye bulmaktır. Bu yüzden eğer az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkelere dış borç alabilirse sermaye gereksinimlerini karşılayıp bu kısır döngüden de kurtulurlar. Bunun için IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası sermaye kuruluşları kredi verdikleri ülkelere belli koşullar dayatıyorlar, belli alanlarda ve sektörlerde reform yapılmasını şart koşuyorlar. Örneğin şu an sosyal güvenlik reformu böyle bir sürecin sonucudur. Bunlara yapısal uyum programları (YUP) deniliyor. Görüldüğü gibi yoksulluk kısır döngüsü yaklaşımında az gelişmişliğin nedeni içsel yani sermaye yetersizliğidir deniyor ve bunu kırmanın yegâne yolu dışsaldır yani dış kaynaklı sermayeyle aşabilirsiniz diyor.³ Oysa aynı dönemde Sovyetler Birliği'ndeki sistem bunun tam aksini ifade ediyor; yoksulluğun ve az gelişmişliğin nedeninin dışsal olduğu (emperyalizm olduğu) ve bu yoksul ülkelerin kapitalist model içerisinde kaldıkları müddetçe az gelişmişlik problemini aşamayacaklarını söylüyor. Sonuçta bu model içerisinde kalan ülkelerin, hala aynı problemi yaşamaları, sosyalist ideolojiyi haklı çıkarmaktadır.

Buna bağlı olarak dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de sosyal güvenlik sistemiyle ilgili sorunlar ve tartışmalar son yıllarda giderek artmış, sistemin var olan biçimiyle sürdürülemez olduğu ve yeniden yapılandırılması gerektiği birçok kesim tarafından ortaya konmuştur. Sistemdeki sorunların çözümü için önerilen ise görüldüğü gibi Yapısal Uyum Programlarıdır. Dünyada uluslararası sermayenin temsilcileri tarafından uygulanan bu reform tasarımları aşağı yukarı aynı özellikleri göstermektedir. Bu yüzden 1980 sonrası reformların genel özelliklerine bakacak olursak; reformlar genel değil kısmi, bütüncül değil parçacı, katılımcı/kapsayıcı değil teknisist ve uzmanı, kamuoyunu ikna edici / tartışmacı değil dayatmacıdır. Nitekim gerek sağlık alanında, gerekse sosyal güvenlik alanında yapılmaya çalışılan reformlarda,

³ Yusuf Alper, "Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Kriz ve Reform İhtiyacı", İşveren, Cilt: 34, Sayı: 5, Şubat 1996, s.7-9.

çalışanların ve onların örgütlerinin hiçbir katılımı söz konusu değildir, tüm reformlarda adeta “ben yaptım oldu” yaklaşımı hâkimdir.⁴

Diğer taraftan bu reformların tüm dünyada uygulanışında geçerli klasik yöntemler söz konusudur bunlar; özelleştirme, yerelleştirme ve özerkleştirme olarak sıralanabilir. Bunlardan özerkleştirme ele alınacak olursa, özerkleştirmeye, uzunca bir dönem olumlu bir anlam yüklendi ve yüklenmeye devam ediliyor. Özerkleştirme aslında hizmetin üretimi ile hizmetin finansmanının birbirinden ayrılmasını ifade ediyor. Örneğin sağlık açısından ifade edilecek olursa, hizmetin sunumu ile finansmanının ayrılması anlamını taşır. Yani “kendi kendini finanse et, gelirlerinle giderlerini bir şekilde eşitle, buna göre işletme politikasını belirle” demektir.⁵ Bu uygulama sonucunda piyasada oluşan rekabet kamu işletmesiyle kamu işletmesi arasında ya da kamuyla özel arasında olabiliyor, her işletme piyasaya hizmet ve mal üretecek ve hayatta kalabilmek için kararlarını kendi verecek. Bu durumda işletmeye istediği gibi yatırım esnekliği de tanınmıyor. Ayrıca özerkleştirme istihdamda esneklik sağlıyor yani o hastaneyi beş yüz bin çalışanla yürütmek gerekiyorken, hastane yönetimi işletmenin karını gözeterek çalışan sayısını düşürebiliyor. Diğer taraftan çalışanların ücretlerinin belirlenmesinde de esneklik söz konusu, aynı işi yapan çalışanlara farklı ücretler ödenebiliyor, tabii en önemlisi o işletmede çalışan herkes iş güvencesinden yoksun sözleşmeli hale geliyor. Özetle özerkleştirme denilen yöntemin gerçek özellikleri bunlardır.⁶

Şimdi de reformun gerçek sahiplerine bakacak olursak ağırlıklı olarak IMF ve Dünya Bankasıdır. Yani gerçek sahibi küresel sermayedir. Türkiye’ye yönelik olarak uygulatılmaya çalışılan reformun temel gerekçesi ise çok ilginçtir. Türkiye’nin 2075 yılındaki demografik yapısına yönelik bir projeksiyon yapılıyor, ancak bu çalışmanın hangi bilimsel yöntemle dayanılarak yapıldığı belli değil. 75 yıl sonra Türkiye’deki nüfus yapısı için bir öngöründe

⁴ Gencay Şaylan, Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003, s.122

⁵ Tufan Kara, Genel Sağlık Sigortası, Mart 2010, <http://www.calismatoplum.org.tr>. (30.02.2010)

⁶ Birgül Ayman Güler, Yeni Sağ ve Devletin Değişimi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005, s.180.

bulunuluyor ve gittikçe yaşlanan bir nüfusumuz olduğu tespiti yapılarak önümüzdeki 5–10 yıllık dönemde demografik fırsat penceresine sahip olduğumuzu, bunun için gerekli önlemleri almazsak yani emeklilik yaşını 65’e çıkarmazsak sistemin çökeceği ifade ediliyor.⁷

Bu reformun en ilginç yönlerinden bir tanesi de, sosyal güvenliğin anlamını ve işlevini değiştirmeye yönelik olmasıdır. Tasarının gerekçesinde, sosyal güvenlik harcamalarını, enflasyondan tutun her türlü olumsuzluğun nedeni olarak gösteriliyor. Yapılacak olan sosyal güvenlik reformu ile de yoksullukla mücadele edileceği ileri sürülüyor. Oysa yoksullukla mücadele etmek sosyal güvenliğin temel görevlerinden biri değil, sosyal güvenliğin sonucu, yani çıktılarında biridir. Yine reformun gerekçesinde, sosyal güvenlik harcamalarının toplumun en dezavantajlı kesimi olan yoksullara değil; avantajlı kesimi olan çalışanlara gittiği ifade ediliyor. Burada da hükümetin bakış açısını görüyoruz. Yani hükümet, çalışan kesimin primleri ile oluşturulan sosyal güvenlik fonlarının bu kesime kullanılmasını bir hata gibi görüyor. Aslen devletin işlevi olması gereken yoksul kesimin sosyal güvenlik harcamalarının finanse edilmesi yükümlülüğünü, çalışan kesimin sırtına yüklemek istiyor.⁸ Buradan anlaşılacağı gibi, hükümeti yasal zeminde kendisine verilen temel sorumluluklarını yerine getirmeyip, sosyal güvenlik bütçesine yapması gereken katkıyı yapmadığı gibi çalışanlardan yapılan kesintilerle oluşturulmuş sosyal güvenlik fonlarını da gelişmiş güzel kullanabilmiştir. Bu yaklaşım, dünya halklarını önce fakirleştiren, daha sonra onların sisteme başkaldırılarını önlemek için adeta onlar için bir şey yapıyormuşçasına yoksullukla mücadele programları uygulayan, Dünya Bankası politikalarıyla tam bir benzerlik gösteriyor.⁹ Ayrıca bu Reform tasarısı, mevcut hükümetin vakıf ve cemaat örgütlenmesi üzerinden yürüttüğü politikaları da destekleyen bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Sonuçta sosyal güvenlikte uygulanan reformla birlikte, başta emeklilik ve sağlıkta pek çok hak kaybı yaşanacaktır. Reform ilerleme, düzenleme yerine köklü bir geriye dönüş süreci ortaya çıkaracaktır.

⁷ Aziz Çelik, “Türkiye’de Hak Kaybı Dönemi”, Birgün, 24.09.2008.

⁸ Şaylan, a.g.e., s.124-126.

⁹ Birgül Ayman Güler, Yeni Sağ ve Devletin Değişimi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005, s.155.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL GÜVENLİK OLGUSU VE ONU HAZIRLAYAN KOŞULLAR

Sanayi devrimi ve bağlamında sosyal güvenliğin ortaya çıkmasında başta emek kesiminin verdiği mücadelenin önemli bir yeri vardır. Yani sosyal güvenlik sistemi birkaç yazışmayla kararlarla oluşmamıştır. Sosyal hakların yasal zeminde güvenceye kavuşturulması için zorlu bir mücadele verilmiştir. Bu bölüm de sosyal güvenlik olgusu ve sosyal güvenlik kapsamında kazanılan haklar tarihsel bir bütünlük içinde ele alınacaktır.

1.1. SOSYAL GÜVENLİĞİN KAVRAMSAL VE YASAL ÇERÇEVESİ

Sosyal güvenlik, temel olarak kişilerin istek ve iradeleri dışında meydana gelen ve onların malvarlığında, gelirlerinde ve/ veya çalışma gücünde kayıplara yol açarak kendilerinin ve geçindirmekle yükümlü oldukları kişilerin yaşamlarının devamını güçleştiren ya da imkânsız hale getiren tehlikelerin zararlarını telafi ve tanzim etmeye yönelik önlemlerden oluşur.

Uluslar arası düzeyde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (madde 22), Avrupa Sosyal Şartı (madde 12) ve ILO sözleşmesinde sosyal güvenliğin temel bir insan hakkı olduğu, devletinde bu hakkın gereklerini yerine getirmekle görevli olduğu vurgulanmıştır. Sosyal güvenliğin asgari norm ve standartlarının çerçevesi ILO'nun 1952 tarih ve 102 sayılı sözleşmesinde belirlenmiştir.¹⁰ ILO sözleşmesinde, sosyal güvenlik kapsamına alınması gereken 9 ayrı sosyal ve ekonomik risk sıralanmaktadır. Bu risklere karşılık gelen sigorta kolları ise hastalık, yaşlılık, malullük, ölüm, iş kazaları, meslek hastalıkları, analık, işsizlik ve aile yardımlarıdır.

¹⁰ M. Emin Ruhi, *1982 Anayasası Çerçevesinde Sosyal Devlet ve Özelleştirme*, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara, 2003, s.49-50.

Bu riskleri Şu Şekilde gösterebiliriz:

1. Mesleki riskler (iş kazası, meslek hastalığı)
2. Fizyolojik riskler (Hastalık, analık, sakatlık, ölüm, yaşlılık)
3. Sosyal-ekonomik riskler (İŞsizlik, aile yardımı, konut ihtiyacı vb.)

Yapılan tanımdan da anlaşılacağı gibi sosyal güvenlik sadece belli kişileri değil, tüm toplumu ilgilendiren bir husustur. Bu noktada sosyal devlet kavramı ön plana çıkıyor. Sosyal devletin ekonomik ve toplumsal yaşama müdahalesi, kendisini Şu Şekilde göstermektedir. Devlet, insan yaşamı için gerekli temel tüketim maddelerinin fiyatlarını kontrol ederek, doğrudan bireye katkıda bulunmaktadır. Gelir dağılımının dengeli hale getirilemediği, gelir uurumlarının giderek arttığı, kısaca yoksulluğun arttığı ortamlarda (Türkiye gibi devletlerde), bir dengeleme fonksiyonu olarak bu müdahale önemli olmaktadır. Böylelikle temel fizyolojik gereksinimlerin karŐılanabilmesi, insanların karşı karŐıya kaldığı riskleri de azaltmaktadır. Basit önlemlerle de olsa genel olarak kazaların, genel olarak hastalıkların önüne geçilmesiyle, sosyal güvenlik sisteminin de aŐırı yüklenmesi de nlenmiŐ olmaktadır.¹¹

İlerleyen bölümde ise konunun daha iyi kavranabilmesi için bu kavramın ortaya çıkıŐında etkili olan olaylar tarihsel bir süreç içinde ele alınmaktadır.

1.2. SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN DN BUGÜNÜ

Sosyal güvenlik kavramı kapitalist sistemle birlikte tarih sahnesine çıkan bir kavram bireylerin ekonomik ve sosyal yaŐamlarına ilişkin riskler tarihin her döneminde var oldu. Ancak, kapitalizm öncesi toplumlarda bu riskler ya aile, klan ve kabile içinde ya da din kurumları tarafından öngörülen kurallar çerçevesinde giderildi. Ekonomik ve sosyal risklerin ilk kez bir devlet organizasyonu eliyle düzenlenmesi 20. yüzyılın başında, kapitalizmle birlikte gerçekleşti.¹²

¹¹ Ayferi Göze, Liberal, Marxiste, Faşist, Nasyonal Sosyalist ve Sosyal Devlet, Beta Yayım, İstanbul, 2005, s.150–152.

¹² Meryem Koray, Sosyal Politika, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2008, s.325.

Kapitalizm ve ona eşlik eden piyasa ekonomisinin “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” ideolojisi, eşitsizliği ve yoksulluğu yaygınlaştırdı. Pramidin altında kalan sosyal tabakaların sayısında ciddi bir kabarmaya yol açtı. Kırsalda kopup gelen kentlerin varoşlarını dolduran aşsız, işsiz, hiçbir güvencesi olmayan insanların durumu, çalışma yaşamının ağır ve elverişsiz koşulları, bunun yol açtığı dramatik tablo sermaye çevrelerini ürkütme başladı.¹³

Giderek kalabalıklaşan bu nüfusun en azından bir bölümünün memnun edilmesi gerekiyordu. Sosyal güvenlik kavramı ve buna ilişkin düzenlemelerden bahsedilmeye başlandı. Sosyal güvenlik kavramı da böylece ilk kez tarih sahnesine çıktı. İş kazalarına ve meslek hastalıklarına yönelik bu ilk düzenlemeleri, çalışma yaşamına ilişkin başka düzenlemeler izledi.

1.2.1. II. Dünya Savaşı Sonrası Sosyal Güvenlik Olgusu

1917’de sosyalizmin tarih sahnesine çıkışı sosyal güvenlik sorununu ve sosyal devleti kapitalist sistem için daha elle tutulur kavramlara dönüştürdü. Keynesyen ekonomi politikaların egemen olduğu bu süreçte kapitalist sistem kendini sosyal bir devlet, bir refah devleti olarak sunmaya başladı. Devlet, piyasanın dengesi bozulduğunda ya da eşitsizlik ve yoksulluk yaygınlaştığında müdahale ediyor, sistemi bu şekilde güvenceye alıyordu. Devletin ekonomik ve sosyal yaşamda etkin rol aldığı bu dönem 1980’li yıllara kadar sürdü.¹⁴

Dünyada Neo-Liberal Politikalara Dönüşüm

1980 sonrasında ise dünyada yeni bir süreç başladı. Bunun nedeni 1970’li yıllarda ortaya çıkarak giderek derinleşen krizdi. Bu durum o güne kadar izlenen ekonomik politikaların yeniden gözden geçirilmesine yol açtı. Beraberinde uluslararası sermaye yeni ekonomik politikalar benimsedi. Devletin ekonomik ve sosyal alana müdahalesi krizin temel nedeni olarak gösterildi. Kapitalizm artık küresel bir sisteme dönüşüyordu ve sistemin yeni ideolojisi neo-liberalizmdi. Bu yeni ideoloji, devletin sosyal yaşama dönük

¹³ Gülten Kazgan, İktisadi Düşünce, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1983, s.51.

¹⁴ Gencay Şaylan, Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003, s.93.

harcamalarına karşı çıkıyor, ekonomiye müdahalesini zararlı buluyordu. Başta ABD ve İngiltere olmak üzere tüm kapitalist dünyada devleti neo-liberal ideoloji doğrultusunda küçülten düzenlemelere gidildi. Sosyal harcamalar sistemin kara delikleri olarak görülmeye, bütçe açıklarının, ekonomilerin kötü gidişlerinin gerekçeleri sosyal güvenlik sistemine yapılan yatırımlarda aranmaya başlandı. Bu nedenle sosyal güvenlikte radikal önlemler alınarak harcamalar olabildiğince kısıldı.¹⁵

Bu dönem de İngiltere’de Thatcher hükümetinin ilk yaptığı uygulama ise sosyal harcamaların ve düşük gelir guruplarına dönük programların tasfiye edilmesi oldu. Sosyal devletin tasfiyesine dönük programlar gelişmekte olan ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde farklı etki yarattı. Özellikle az gelişmiş ülkelerde daha radikal düzenlemelerle gündeme geldi. Dünya Bankası gibi uluslararası finans kurumları bu süreçte etkin bir rol oynadı.¹⁶

Sosyal Güvenlikte yaşanan sorunların çözümü için, Dünya Bankası’nca geliştirilen “Yeni Sosyal Güvenlik Modeli” özellikle gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde uygulanabilir tek tip bir model olarak öne çıkarıldı, ulusal hükümetler ise bu modeli sosyal güvenlikte reform ya da devrim olarak yutturmaya çalıştılar. Program Şili, Meksika ve Bulgaristan’da denendi. Sonuçları tek kelimeyle yıkım oldu şimdi ise Türkiye’de gündemde.¹⁷

1990’lı yıllarda ise Sosyalizmin tarih sahnesinde çekilmeye başlamasıyla birlikte, sosyal devletin tasfiyesine dönük süreç daha da hızlandı. Artık tek kutuplu hale gelen dünyada sosyal hakları budayan politikalar fütursuzca Reform adı altında uygulanmaya başlandı.

Daha öncede değinildiği gibi son günlerde sık duymaya başladığımız “Reform” kavramı küresel sermayenin amacı doğrultusunda ortaya atılan bir kavramdır. Şimdi güncel bir konu olan ve toplumun genelini ilgilendiren bu reform tasarısının ve beraberinde ortaya çıkaracağı hak kayıplarını ele almakta fayda var.

¹⁵ Şaylan, a.g.e., s.117–120.

¹⁶ Şaylan, a.g.e., s.122–123.

¹⁷ Armağan Öztuksavul; “Şili Mucizesi”: Sosyal Güvenliğin Yok Edilişi, Mali ve Küreselleşme Karşıtı Çalışma Grubu, Temmuz 1999, <http://www.antimai.org>. (10.03.2010).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ

Türkiye’de sosyal güvenlik bir sistem olarak Cumhuriyetten sonra başlamış ve gelişmiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde özellikle kamu kesimi çalışanları için bazı uygulamalar getirildiği bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunda Sosyal Güvenlik

Osmanlı İmparatorluğunda, bir sanayi devrimi yaşanmadığı için, buna bağlı olarak toplumsal farklılıklar ve sosyal politikalar oluşmamıştır. Bu nedenle de imparatorlukta bir sosyal güvenlik yaklaşımı söz konusu olmamıştır. Ancak sosyal güvenliğin kökeni olan aile dayanışması ve kişisel yardımlar bütün gelişmemiş ve tarıma dayalı toplumlarda olduğu gibi, Osmanlı toplumunda da kişileri toplumsal tehlikelere karşı koruyan başlıca önlemler olarak yer almıştır denebilir. Osmanlı toplumunda özellikle aile, kişinin bazı tehlikelere karşı korunmasında rol oynamıştır: Özellikle tarım kesiminde çalışanlarda birinin hastalanması veya ölümü halinde ailenin diğer üyeleri üretimin aksamadan yürütülmesini sağlamışlardır. Esnaf ve sanatkârların bu tür sosyal güvenlikleri ise Avrupa ülkelerinde de görüldüğü gibi, birtakım dayanışma sandıkları yoluyla olmuştur. Osmanlıda ilk dayanışma sandıkları birer meslek kuruluşu olan loncalar içinde başlamıştır.¹⁸

Osmanlı döneminde çağdaş anlamda ilk sosyal güvenlik kurumu emeklilik hakkının gerçekleştirilmesi için 1806 yılında kurulan “Askeri Tekaüt Sandığı” ile başlamıştır. 1861 yılında ise sivil memurlar için bir emekli sandığı kurulmuş ve 1909 tarihli bir kanunla, sivil ve askeri hizmet emekliliğinin iki ayrı sandıkça sağlanması yeniden düzenlenmiştir.¹⁹

¹⁸ Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Güvenlik Kurumunun Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları-Kurumun Diğer Sosyal Güvenlik Kuruluşları İle İlişkileri, <http://download.bağkur.gov.tr/pers/memur.doc>. (12.04.2010).

¹⁹ Koray, a.g.e., s. 473-474.

Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyet döneminde ise sosyal güvenliğin gelişimi, en başta sosyal sigorta uygulamalarına önem ve ağırlık verilmesi biçiminde olmuştur. Bu alanda Cumhuriyet döneminde Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar ve Bağ-Kur olmak üzere üç önemli sosyal güvenlik kurumu geliştirilmiştir.

Cumhuriyet döneminde sosyal güvenlik alanındaki gelişme süreci özellikle, siyasi rejimin oluşumu ve gelişimi ile yakından ilgilidir. Örneğin 1936 tarihli ilk İş Kanunu, işçi hak ve özgürlükleri bakımından çok sınırlı olmakla birlikte grevlerin yapılmasına da izin vermemekteydi.²⁰ Fakat bu kanun sosyal sigortaların kurulması ile ilgili ilk genel ilkeleri barındırması, bu konuda düzenleme yapma yetkisini hükümete vermesi ve uygulamada çok uyulmasa da çalışma saatlerinin resmi olarak 8 saat ile sınırlandırılmasından dolayı önemli bir gelişme olarak görülebilir. Bu sınırlamaların temel nedeni devletçi zihniyetin bu aşamada sınıf farklılığına dayalı, toplumsal hareketliliği kendine engel olarak görmesidir.²¹

1945 yılında ilk kez İşçi Sigortaları Kurumu kurulmuştur. Türkiye’de sosyal sigorta kolları ile ilgili ilk yasa 1945 tarihli ve 4772 sayılı İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu çıkarılmıştır. İkinci aşama olarak 1949 tarihinde İhtiyarlık Sigortası Kanunu çıkarılmış ve bu kanun 1957 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1950 tarihinde hastalık ve analık sigortası birlikte düzenlenmiştir. 1949 tarihinde çıkarılan 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile o güne kadar dağınık halde bulunan ve memurlara sosyal güvenlik sağlayan tüm yasa ve sandıklar birleştirilmiştir.²²

27 Mayıs 1960 İhtilalinden sonra kabul edilen 1961 Anayasası, Türk sosyal politika tarihinde bir dönüm noktası oluşturmaktadır.

Bu dönüşümde, kuşkusuz 1961 Anayasası’nda benimsenen sosyal hukuk devleti ve sosyal adalet anlayışına büyük etkisi olmuştur. Bu anlayışın

²⁰ Aydoğanoglu, a.g.m., s.9-10.

²¹ Songül Sallan Gül, Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kısacasında Refah Devleti, Ebabel Yayınları, Ankara, 2006, s.266.

²² Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Güvenlik Kurumunun Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları-Kurumun Diğer Sosyal Güvenlik Kuruluşları İle İlişkileri, <http://download.bağkur.gov.tr/pers/memur.doc>. (21.04.2010).

sonucu olarak çalışma hakkı, grev ve toplu sözleşme hakkı, sendika hak ve özgürlüğü anayasal güvence altına alınmıştır. Bunun ötesinde sendika-devlet ilişkileri daha dengeli bir temele oturtulmuştur.

Ayrıca 1961 Anayasası'nda sosyal güvenlik ve sağladığı kavramı birer hak olarak tanımlanmış ve bu hakların sağlanmasının devletin görevi olduğu kabul edilmiştir.1961 Anayasası'nın aşağıda ele alınmış olan maddeleri²³ bu ifadeyi gayet net olarak ortaya koymaktadır.

MADDE 2- Cumhuriyetin Nitelikleri: *“Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir”*

MADDE 48- Sosyal Güvenlik Hakkı: *“Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak devletin görevlerindedir”*

Bu döneme kadar sosyal devlet uygulamaları sosyal güvenlik ve ilköğretim gibi sınırlı alanlarda uygulanmaya çalışılmıştı.1961 Anayasası'ndan sonra çeşitli alanlara doğru bir gelişme göstermiştir. Örneğin, Anayasa'ya göre, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyinin sağlanması için çalışma yaşamında gerekli sosyal, ekonomik ve mali önlemleri alacaktır(1961 Anayasası, md.43). Çalışanların sendika, toplu sözleşme, grev hakları düzenlenecektir(md.47). Bunların yanında devlet ekonomik ve toplumsal gelişmenin sağlanabilmesi pek çok görev üstlenmektedir.

Ancak sosyal hakların iyileşmesinin, yasal düzenlemelerin ötesinde ülkenin ekonomik ve toplumsal gelişmesi ile yakından ilgili olduğu da açıktır. Anayasa'nın 41.maddesinde, *“iktisadi ve sosyal hayat adalet, tam çalışma esasına ve herkes için insan haysiyetine yaraşır bir yaşam seviyesi sağlanması amacıyla göre düzenlenir”* denerek devlete geniş kapsamlı ödevler yüklenmektedir. Oysa tam çalışmanın ve insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyinin sağlanması için ülkenin ekonomik koşulları yetmemektedir. Bu nedenle Anayasa'nın 53.maddesinde *“Devlet... İktisadi ve sosyal amaçlara ulaşma ödevini ancak iktisadi gelişme ve mali kaynaklarının yeterliliği*

²³ <http://www.anayasa.gov.tr/general/içerikler>

ölçüsünde yerine getirir”denilerek, devletten beklenecekler bir sınırlama getirmiş ve Anayasa bu hükmü ile sosyal hakların gerçekleşmesinde siyasal iktidara bir takdir yetkisi tanımıştır. Sosyal devletin gelişmesini sınırlayan bu madde daha sonra 1982 Anayasasının 65 maddesinde, şu şekilde ifade edilmiştir. “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir” hükmünü getirerek sosyal ve ekonomik hakların sınırını da koymaktadır. Ayrıca, bu sınırın artık yalnız mali kaynakların yetersizliği olmadığı, “ekonomik istikrarın korunması” gibi belirsiz ve yoruma açık bir ifadenin kullanılmasıyla anayasada ekonomik önceliklere yer veren temel felsefenin bir kez daha vurgulandığı anlaşılmaktadır. Böylelikle 1961 Anayasasının 53.maddesi ve 1982 Anayasasının 65.maddesiyle sosyal devlet uygulamaları sınırlandırılmaktaydı.

1961 Anayasası ile “sosyal uyanışın ekonomik gelişmenin önüne geçtiği, ekonomik şansların sosyal yükümlülükler uğruna feda edildiği ya da anayasanın bol bir elbise olduğu yolunda ifade edilen tepkiler” toplumda geniş yankı bulmuş. Buna rağmen sosyal hakların iyileştirilmesi için bu dönemde pek çok düzenlemeler yapılmıştır.

Sosyal güvenlik alanındaki gelişmeler, 1964 tarihli 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 1971’de çıkarılan Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile devam etmiştir.²⁴

1970’li yıllar ise dünyada özellikle kapitalizmin ciddi olarak krize girdiği yeni sermaye birikim modellerine ihtiyaç duyduğu bir dönemdir. Bu yüzden devletin sosyal güvenlik alanından giderek çekilmesi, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi alanların özel sektöre açılması düşüncesi gündeme gelir.

Türkiye’de ise 1970’lerin ortalarına gelindiğinde ise özellikle Sosyal Sigortalar ve Bağ-Kur kapsamında olanların sayısının artmasına karşın kurumlar ve programlar arasında uyumsuzluklar meydana gelmiştir. Bu nedenle 1974 yılında sosyal güvenlik politikalarında eşgüdüm sağlamak amacıyla Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur ve 4951 sayılı kanunla

²⁴ Sallan, a.g.e., s.271-272.

Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve Amele Birlikleri bu bakanlığa bağlanmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda Türkiye’de 1978 yılında sigorta sistemine dahil olanların sayısı toplam aktif sigortalılarda 4 milyon 346 bine ve bunların bağımlıları da dahil edildiğinde 19 milyon 207 bin kişiye ulaşmıştır. Böylece toplam nüfusun %44,74’ü sigorta kapsamında yer almıştır.²⁵

1980 sonrasında ise dünyaya egemen olmaya başlayan neo-liberal politikaların ülkemize yansması 24 Ocak 1980 kararları ile gerçekleşti. 12 Eylül darbesiyle siyasal partiler, sendikalar, demokratik kitle örgütleri kapatıldı, sosyal haklar budanarak ülke küresel sistemle uyum sürecine sokuldu. Devletin küçülmesi sloganı Özalizmle birlikte ülkenin gündemine oturdu. Ekonomik ve sosyal yaşamla ilgili yapısal pek çok değişikliğe gidildi. Bunu eğitim ve sağlıkta özelleştirme politikaları izledi.²⁶

1980’lerde yaşanan neoliberal politikalarla birlikte yaşanan dönüşüm sürecine bağlı olarak, sosyal devlet anlayışı yavaş yavaş terk edilmiştir. Oluşan yeni ekonomik düzende, güçsüzü güçlüye karşı koruyan anlayıştan uzaklaşmıştır. Bu süreçte sosyal devletin en önemli öğelerinden biri olan sosyal güvenlik sistemi ağır sorunlar yaşamış ve sosyal güvenlik sistemi kendi kendini finanse edemez hale gelmiştir.²⁷

Türkiye’de uygulanan bu neo-liberal dönüşüm politikaları sayesinde ve askeri darbenin gölgesinde emek kesimi ise etkisiz hale getirilmiş. Sosyal Güvenlik alanında da gerekli düzenlemeler yapılamamıştır. Bu dönemde yapılan düzenlemeler ise daha çok primsiz ödemeleri içeren pasif nitelikli uygulamalar şeklinde kendini göstermiştir. Bu düzenlemeler şu şekilde gelişmiştir.1983 yılında sosyal yardım hizmetlerinin tek çatı altında toplamayı amaçlayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yeniden düzenlenmiştir. 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu oluşturulmuş 1992’de Yeşil kart sistemi uygulamaya konulmuş, 1999

²⁵ Sallan, a.g.e., s.272.

²⁶ Sallan, a.g.e., s.210-211.

²⁷ Türk-İş Dergisi, Sayı:370, 2005, s.120.

tarihli 4447 sayılı yasa ile İşsizlik Sigortası yasallaşmış ve 2002’de uygulamaya geçilmiştir.²⁸

1990’lı yıllar ise sosyalist sistemin çöküş sürecine girmeye başlamasıyla birlikte rakipsiz kaldığını düşünen kapitalist sistemin işçi sınıfını sistemle bütünleştirmek amacıyla oluşturduğu sosyal güvenliğe de ihtiyaç duymayarak geçmişte vermiş olduğu tüm hakları artık geri almaya başladığı bir dönemdir. Ayrıca 1990’lı yıllar özellikle sağlık ve sosyal güvenlik sistemine ilişkin düzenlemelerinde gündeme getirildiği yıllardır. Sağlıkta dönüşümün o dönemki adı ise ‘Mega Reform Projesi’ idi. Gösterişli basın toplantıları, mültivizyon görüntüleri ile gündeme getirilmiştir.²⁹

Takip eden dönemde ise 1999’da 57.hükümet döneminde sosyal güvenlik sistemine dönük bir takım düzenlemeler yapıldı. Sosyal hakları kısıtlayan bu düzenlemeler ile emeklilik yaşı kadınlarda 58’e, erkeklerde ise 60’a çıkarıldı. Emekliliğe esas olan prim gün sayısı ise 5000 iş gününden 7000 iş gününe çıkarıldı.³⁰ Bu ‘reform’ adımına ise sosyal güvenlik sistemindeki tıkanma, gerekçe olarak gösterildi, bu kurumların bilinçli olarak tüketilmesinden ise hiç söz edilmedi. Ayrıca tıkanan kapitalist sistemin kendisiydi, sosyal devleti tasfiye ederek bu tıkanıklığı aşmak istiyordu.³¹

AKP iktidarının gündeme getirdiği dönüşüm programının özü de yine sosyal devletin tasfiye edilmesidir. Program esas itibariyle bir Dünya Bankası projesidir. Tüm dünyada uygulama sokulan bu modelin altında Dünya Bankası ve IMF’nin imzası var.

21 Haziran 2004’te basında yansıyan Dünya Bankası Raporunda;

- Emekli aylıklarının vergilendirilmesi
- Aylık bağlama oranının düşürülmesi
- Emekli yaşının yükseltilmesi yer alıyordu.³²

²⁸ Cemal Hüseyin Güvercin, “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, Cilt: 57, Sayı: 2004, s.93.

²⁹ Aydoğanoglu, a.g.m., s.14.

³⁰ Güvercin, a.g.e., s.93-95.

³¹ Aytekin Altınparmak ve Azzem Özkan, “Ülkemiz Sosyal Güvenlik Kurumlarından SSK’nın Sorunları ve Çözüm Önerileri”,Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:8, 1999, s.432-434.

³² Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması, TİSK İnceleme Yayınları 18, s.19-20.

Tüm bunlar Dünya Bankasının ve sosyal güvenlik modelinin temel amaçlarıdır.

AKP Hükümeti'nin ısrarla uygulamak istediği sağlıkta dönüşüm ve sosyal güvenlik reform projesinin temel parametreleri de bir sonraki bölümde aktarılmaya çalışılacaktır.

2.1. AKP HÜKÜMETİ'NİN DÖNEMİNDE REFORM ÇALIŞMALARI

AKP Hükümeti'nin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "58. Hükümet Programı ve Acil Eylem Planı" çerçevesinde Türk sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılmasını amaçlayan, çok yönlü ve kapsamlı bir çalışmayı 15 Ocak 2003 tarihinde, "Sosyal Güvenliğin Tek Çatı Altında Toplanması ve Genel Sağlık Sigortasının Oluşturulması" başlığı ile kendi internet sitesinde kamuoyuna duyurmuştur.³³ Bakanlığın faaliyetleri başlığı altında verilen bu duyuruda, sosyal güvenlikle ilgili olarak; genel sağlık sigortasının oluşturulması, bütünleştirilmiş bir sosyal güvenlik ağının oluşturulması, sosyal güvenlik kuruluşlarında norm ve standart birliğinin sağlanması, sosyal yardımların yeniden düzenlenmesi gibi değişikliklerin yapılacağı belirtilmiş ve bu çalışmaların idari, mali, hukuki ve kurumsal alt yapısı ile ilgili temel bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışmalar Haziran 2003 tarihinde biraz daha somutlaşmış ve yine Bakanlığın kendi internet sayfasında "Acil Eylem Planı Reform Taslakları" başlığı altında sosyal güvenlik sistemimizle ilgili köklü değişiklikler öngören 4 yeni Kanun tasarısı taslağı kamuoyuna sunulmuştur.³⁴

Bunlar ilgili sayfadaki sırası ile;

- Primsiz Ödemeler Kanun Tasarısı
- Sosyal Güvenlik Kurumu Kanun Tasarısı
- Emeklilik Sigortası Kanun Tasarısı
- Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarı taslağı

³³ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenliğin Tek Çatı Altında Toplanması ve Genel Sağlık Sigortasının Oluşturulması, www.calisma.gov.tr. (26.04.2010).

³⁴ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Acil Eylem Planı Reform Taslakları, <http://www.calisma.gov.tr/mevzuat/tasartaslaklari.htm>. (28.04.2010).

Sonradan ‘‘Sosyal Yardımlar Ve Primsiz demeler Kanun Tasarısı’’ adını alacak olan ve AKP’nin çok tartışılan ‘‘sadaka politikaları’’ ile yakından ilgili ilk tasarı üç yıldır TBMM’nin gündeminde olmasına rağmen bir türlü yasallaştırılmamıştır.

SGK ile ilgili kanun ise TBMM’de 16 Mayıs 2006’da SGK ile ilgili 5502 Sayılı Kanun kabul edilmiştir.

Emeklilik ve Genel Sağlık Sigortası (GSS) ile ilgili son iki tasarı ise Bakanlar Kurulu’nda birleştirilerek ‘‘Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısı’’ adıyla 2005 Nisanı’nda Meclis’e gönderilmiştir.

(SSGSS) Kanunu TBMM’deki muhalefet partilerinde toplumsal muhalefetin tüm itirazlarına rağmen ilk olarak 19 Nisan 2006 günü kabul edildi. Tasarının kabulünde uluslar arası sermayenin baskısı olduğu; IMF’nin yasanın Meclis’ten geçiş sürecini doğrudan denetlemek için bir gzlemcisini Türkiye’ye gönderdiği görüldü. Toplumun bütün kesimlerini ilgilendiren düzenleme AKP tarafından ‘‘Temel Yasa’’ olarak ele alındı ve bunu protesto eden CHP’nin yokluğunda hiç tartışmadan Meclis’ten geçti.³⁵

Kanun dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından onaylanmadığı için yürürlüğe girmedi. Cumhurbaşkanı Sezer’in bir daha görüşülmek üzere Meclis’e gönderdiği 5489 sayılı yasa hiçbir değişiklik yapılmadan 31 Mayıs 2006’da tekrar kabul edildi.

Sezer ve CHP tarafından açılan dava 15 Aralık 2006’da karara bağlandı.³⁶ Yüksek Mahkeme, 5510 Sayılı Kanun’un bir dizi maddesini iptal edip aynı zamanda yürürlüğünü durdurdu.

Hükümet bu durumda 5510 Sayılı Kanunun yürütmesini önce 1 Temmuz 2007’ye, daha sonra 1 Ocak 2008’e erteledi. SSGSS Kanunu’nda değişiklik yapan yeni kanun ise 17 Nisan 2008’de Meclisten geçti. Yasa 1 Ekim 2008 tarihinden itibaren uygulanmaya başlandı.

³⁵ Atilla zsever, ‘‘Sosyal Güvenliğin Yasasında Değişiklik Sinyali’’, Radikal, 4.12.2006.

³⁶ Yurdagül şimşek, ‘‘Sosyal Güvenlikte Yürürlük Tarihi Bilmeceye Döndü’’, Radikal, 22.12.2007.

2.1.1. SSGSS'nin Mantığı

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası (SSGSS) Kanununun emeklilik ve sağlık haklarında ciddi kayıplara ve tahribata yol açacağı öngörülmektedir. SSGSS Kanunu sosyal güvenlik ve sağlığın piyasalaştırılmasına yönelik yeni-liberal zihniyetin ürünüdür denebilir. 5510 Sayılı Kanun sosyal güvenlik ve sağlığın bir sosyal hak olmaktan çıkarılıp metalaştırılması konusunda çok ciddi bir başlangıç niteliğini taşımaktadır.³⁷

Esas itibariyle dünyada olduğu gibi Türkiyede de, sosyal güvenlik sisteminin ciddi sorunları vardır. Finansman, kapsam, norm ve standart birliği ile kurumsal yapı gibi sorunlar, bunların başlıcalarıdır. Bu sorunları çözmek için sistemin, sosyal güvenlik hakkını ve sistemini korumak ve geliştirmeyi hedefleyen gerçek bir reforma ihtiyaç vardır. Ancak mevcut hükümetin yaptığı gibi, sosyal güvenliği ve sağlığı ticarileştirip, yoksul ve yoksun yurttaşları piyasaya, cemaatlere ve hayır kurumlarına terk eden bir yaklaşıma değil. Bu yasanın sistemde çözüm üretmeyip, aksine sosyal güvenlikte gerçek anlamda bir tahribat yaratacağı bir gerçektir.

2.1.2. Yasanın Temel Yaklaşımı

Sosyal Güvenlik Sisteminin kuruluş biçimi esas alınır, Türkiye'de sosyal güvenlik sistemine devletin katkısı yoktur, denebilir. Sistem şimdiye kadar çalışanların ve işverenlerin katkısıyla yürümüştür. Ancak son yıllarda ödeme gücüne giren sigorta sistemine her yıl bütçeden önemli bir miktar gelir aktarıldığı da bilinmektedir. 1990'lı yıllar boyunca sosyal güvenlik sisteminin finansmanı için bütçeden aktarılan miktar sürekli artarak 1990 sonunda bütçenin %10'una yaklaşan bir büyüklüğe ulaşmıştır.³⁸ Sosyal güvenlik sisteminin finansmanı için tüm gelişmiş ülkelerde önemli bir katkı sağlandığı bilinen bir gerçektir; ancak Türkiye'de bu durum, bir yandan bütçenin yetersizliği, öte yandan sosyal devlet anlayışının gelişmemiş olması nedeniyle devlet bütçesini zorlayan bir sorun olarak algılanmaktadır. Bu

³⁷ Ahmet Kıvanç, "Sosyal Güvenlik Reformunda İkinci Perde Açılıyor", Radikal, 19.05.2007.

³⁸ Türkiye'de İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması, TİSK İnceleme Yayınları 18, s.25.

nedenle hem sağlık sistemi hem de genel olarak sosyal guvenlik sisteminde değişimlere gidilmiştir.³⁹

Açık Değil Devlet Katkısı

Bütçeden yapılan aktarmalar kimi çevrelerce “açık yada “kara delik” olarak ifade edilmektedir. Aslında sorun “açık” değil bir devlet katkısı olarak ele alınmalıdır. Sonuçta sosyal guvenliğin bir devlet görevi olarak kabul edilmesi, sistemin finansmanına iştirak etmenin temel gerekçesini oluşturur. Ancak devletin sosyal guvenliğin finansmanına kimin için ve nasıl katılacağı önemlidir. Sosyal devlet, anlayışının gereği olarak sosyal adaleti pekiştirecek şekilde, sosyal guvenlik kapsamında olmayanların veya düşük gelirliilerin sosyal guvenlik garantisini sağlamak üzere sistemin finansmanına katılabileceği gibi, sigortalılar ve işverenlerin yükünün azaltılması veya sağlanan garantinin seviyesinin yükseltilmesi gibi amaçlarla da finansmana katılır.⁴⁰

Tablo 1: Bütçeden Sosyal Guvenliğe ve Faize Aktarılan Kaynaklar 1994-2006
(Milyar TL)

Yıllar	Sosyal Guvenliğe Aktarılan Kaynak		Faiz Ödemeleri	
	Milyar TL	Yüzde (*)	Milyar TL	Yüzde (*)
1994	22	0.6	298.285	7.7
1995	77	1.0	576.115	7.3
1996	249	1.7	1.497.401	10.0
1997	582	2.0	2.277.417	7.7
1998	1141	2.1	6.176.595	11.5
1999	2386	3.0	10.720.840	13.7
2000	2409	1.9	20.439.862	16.3
2001	4358	2.5	41.064.609	23.3
2002	7881	2.9	51.870.659	18.9
2003	13215	3.7	58.609.163	16.4
2004	15582	3.6	56.488.490	13.6
2005	18638	3.8	456.709.532	9.4
2006	17806	3.3	45.945.232	8
Toplam/ Ortalama	84346	2.5	341.644.700	12.6

Kaynak: Hazine, DTP VE Maliye Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

³⁹ TUSİAD, Sosyal Guvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma, Sorunları, Reform İhtiyacı, Arayışlar, Çözüm Önerileri, TUSİAD Yayın No: t-97-10/217, İstanbul, 1997, s.133.

⁴⁰ Aziz Çelik, “Sosyal Guvenlik Yasası: Devlet Katkısı Azalıyor”, Birikim, Mayıs 2006.

Türkiye’de sosyal güvenliğe ayrılan kaynağın, milli Gelire oranı 2006 yılı itibariyle yüzde 3,3 olup 13 yıllık cari ortalaması ise yüzde 2,5’tir. Bilindiği AKP Hükümeti tarafından Nisan 2005’te IMF’ye sunulan Niyet Mektubunda bu oranın yüzde 1’e düşürülmesi taahhüt edildi.⁴¹ Buna göre sosyal güvenliğe aktarılan kaynaklarla faiz ödemelerini ilişkilendirmek mümkün değildir. İddia edildiğinin aksine borçları ve faizleri, sosyal güvenliğe aktarılan kaynaklar artırmış olamaz. 1994 yılında faiz ödemelerinin oranı, %7,7 ile neredeyse bugünkü düzeydedir.⁴² Türkiye sosyal güvenlik harcamaları yüzünden borçlanmamış, tersine ağır borç ve faiz yükü yüzünden sosyal devletin gereklerini yerine getirememiştir.

Devletin finansmana katılma şekli, doğrudan prim ödeyerek sosyal güvenlik kurumlarının açıklarını kapatarak veya sosyal güvenlik kurumlarının toplam giderlerinin belirli bir kısmını karşılayarak gerçekleşir. Türkiye’de son yıllardaki açıkları kapatma şeklindeki devletin zorunlu katılımı bir yana bırakılırsa, sosyal güvenlik kuruluşlarının ilk kuruluş masraflarını karşılama ve personel maaşlarını ödeme dışında sosyal kurumların finansmanına katılmamış, sistemin yükü sigortalılar ve işverenlerin üzerine kalmıştır. İşsizlik sigortası bir yana bırakılırsa, son yasada yer alan, küçük orandaki devlet katkısı AB ölçeğinde değildir.⁴³

Avrupa da devletin sosyal güvenliğe ayırdığı bütçe Türkiye’den çok fazladır. Türkiye’de sosyal güvenlik harcamaları GSYH (milli gelir) düzeyinin %4-5 iken bu oran AB’de %19.4’tür. Öte yandan günümüzde hükümetin sosyal güvenlik reformlarına karşı büyük tepkiler olmuştur. Reform uygulamaları toplumun yararına olsaydı, Avrupada böylesine tepkiyle karşılanmazdı. Bu durumda göstermekteki Avrupa halkı yılarca verdikleri mücadelelerle kazandıkları sosyal güvenlik haklarının bu reformlarla kaybedeceklerinin bilincinde bulunmaktadır.

⁴¹ Hüseyin Gül ve Songül Sallan Gül, “Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 40, Sayı: 3, Eylül 2007’den ayrı basım, s.9.

⁴² TİSK, a.g.y.

⁴³ Güleender Ay, Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Bireysel Emeklilik Sistemi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2003, s.31.

Türkiye’de 2006 yılı itibariyle aktarılan kaynağın milli gelire oranı sadece yüzde 3,3’idi. “Açık” ve “kara delik” olarak ilan edilen oran budur. Yaklaşık 60 milyon yurttaşa aktarılan bu kaynağın yanına devletin diğer sosyal güvenlik harcamalarını (Yeşil Kart ve İşsizlik Sigortası’na devlet katkısı gibi) eklesen de bu oranlar Türkiye’nin üyelik müzakereleri yaptığı AB ortalamalarının çok çok altındadır.⁴⁴ AB ülkelerinde sosyal güvenlik ve sağlığa hükümet bütçesinden ayrılan pay milli gelirin %26’sına yaklaşmaktadır (Tablo:1). Bu arada, Avrupa’da sosyal güvenlik haklarını budamak isteyen hükümetlerin ciddi tepkilerle karşılaşmıştır.

Tablo 2: Sosyal Güvenlik ve Sağlık İçin Bütçeden Ayrılan Kaynakların Milli Gelire Oranı (AB, 25 Ülke)

Yıl	Sosyal Güvenlik	Sağlık	Toplam
2000	18.6	5.9	24.5
2001	18.9	6.1	25.0
2002	19.3	6.3	25.6
2003	19.6	6.4	26.0
2004	19.4	6.4	25.8

Kaynak: Trend in government expenditures by function, 2000–2004, Eurostat, 2006.

Sonuçta Avrupa ülkelerine göre Türkiye’nin sosyal güvenliğe ayırdığı kaynakların oranı kıyaslanmayacak kadar düşüktür. Asıl tartışılması gereken sağlık ve sosyal güvenliğe bütçeden ayrılacak kaynağın oranıdır.5510 sayılı yasanın bütün parametreleri devletin sosyal güvenliğe yaptığı katkıyı daha da azaltmayı hedefliyor. Diğer bir ifade ile bu yasa zaten küçük ve sınırlı olan sosyal devleti daha da küçültmeyi hedefliyor.

IMF’ye sunulan Niyet Mektuplarından da görüleceği üzere SSGSS uluslararası sermaye çevrelerine güven vermek için hazırlanmıştır. 1999 yılından bu yana IMF’ye sunulan Niyet Mektuplarının tümünde “Sosyal Güvenlik Reformu” taahhüdü yer almıştır. 26 Nisan 2005 tarihli Niyet

⁴⁴ Sosyal Güvenlik Taarruzunda Mola, <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx>. (01.05.2010).

Mektubunda sosyal güvenlik sistemine halen % 4,5 olan bütçe desteğinin %1'e düşürülmesinin temel hedef olduğunu belirtildi ve sosyal güvenlik reformunun meclisten geçirileceği taahhüt edilmişti. 1 Ekim 2008 sonra kabul edilen SSGSS ile yapılan budur.⁴⁵

⁴⁵ Aziz Çelik, (2002), "Sosyal Güvenlik Taarruzunda Mola", <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.htm> (22.05.2010).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMEKLİLİKTE HAK KAYBI DÖNEMİ

3.1. EMEKLİLİKTEKİ UYGULAMALAR VE HUKUKU AYKIRILIK

Sosyal güvenliğin ortaya çıkmasının temel nedeni insanların risklerden korunması ve geleceğinin güvence altına alınarak yaşlılıkta geçinebileceği bir gelire kavuşturulmasıdır. ILO ise “sosyal güvenlik” kavramını şöyle tanımlamıştır: Toplumun, hastalık, doğum, iş kazası, işsizlik sakatlık, yaşlılık ve ölüm nedeniyle kazancın kesilmesi ya da büyük ölçüde azalmasının yol açacağı ekonomik ve sosyal sıkıntılara karşı, bir dizi kamusal önlem yoluyla üyeleri için sağladığı koruma; sağlık hizmetleri ve çocuklu aileler için çocuk yardımlarıdır⁴⁶ diye tanımlamıştır. Buna göre uluslararası sözleşmeler ve yasalarda güvence altına alınan birey özellikle bizim gibi az gelişmiş ülkelerde kısalan insan ömrü göz önüne alınırsa, insanların yaşlılık döneminde daha da çaresiz bırakılmayacağı bir gerçektir. Hatta insan haklarının evrensel beyannamesinin 22. maddesinde insan geliri olmasa dahi güvence altına alınmalıdır der.⁴⁷ Buradan şu kaniya varabiliriz; sosyal güvenlik insanın insan olması sebebiyle elde etmeye hak kazandığı bir kavramdır. Diğer taraftan sosyal güvenlik hukukunun temel ilkesi olan genellik ilkesi kapsamında, sosyal güvenliği toplumun tümüne yaygınlaştırılarak özünde insan haklarına saygılı bir sosyal devleti öne çıkarır. Yine sosyal güvenlik hukukunun bir diğer ilkesi olan, ekonomik güvence sağlama ilkesi ise; insanların ekonomik durumunu olumsuz yönde etkileyen olayların ortadan kaldırılıp insanlara ekonomik güvence sağlama amacını güder.⁴⁸

Kısaca temel insan hakları kapsamında olan sosyal güvenlik hakkı zamanla uluslararası sözleşmeler ve yasalarla güvenceye kavuşturulmuştur. Fakat ülkemizde büyük ölçüde uygulanmadan kâğıt üzerinde kalmıştır. Aslında yapılan her yasal düzenleme, ancak toplumsal devlet anlayışı içinde ise bir anlam taşır. Yoksa toplumsal devlet anlayışından uzak bu tür reform

⁴⁶ Sosyal Güvenlik İşçi Eğitim El Kitabı, ILO/Türk-İş, Demircioğlu Matbaası, Ankara, 1995, s.6.

⁴⁷ <http://www.anayasa.gov.tr/general/içerikler>

⁴⁸ Ali Güzel ve Ali Rıza Okur, *Sosyal Güvenlik Hukuk Dersleri*, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2004, s.628.

tasarılarıyla birlikte başta emeklilik ve sağlık olmak üzere ciddi hak kayıpları yaşanacaktır. Sosyal Güvenlik Reformu adı altında yapılanların özünde uluslararası anlaşmalara ve yasalara aykırı olduğu görülmektedir. Nitekim Latin Amerika örneği dikkate alındığında IMF ve Dünya Bankasının neden ısrarla bu modeli dünyada uygulamaya çalıştığı daha iyi anlaşılabilir.

Türkiye’de mevcut hükümetler özellikle bu hak kayıplarına neden olan reform paketini, uygulanma sözünü IMF’ye sunulan Niyet Mektuplarının pek çoğunda yer vermişlerdir. İşte bu Niyet Mektuplarından bazılarında emeklilik hak kaybına neden olacak olanlardan birkaç örnek:

Niyet Mektubu- 9 Aralık 1999

“Yeni Hükümet sosyal güvenlik reformuna ilişkin kapsamlı gündemin ilk parçasını tamamlamış bulunmaktadır. Eylül ayında Meclis’te onaylanan reform: asgari emeklilik yaşını sisteme yeni dahil olanlar için hemen 58/60 ve halihazırda sisteme dahil olanlar için ise 10 yıllık bir geçiş dönemi ile 52/56 olarak artırmakta; emekliliğe hak kazanabilmek için gerekli asgari prim ödeme süresini artırmakta; ortalama aylık bağlama oranının %80’den %65’e çekmektedir.⁴⁹”

Niyet Mektubu–31 Ekim 2003

“Sosyal güvenlik reformu için öngörülen değişik seçeneklerin mali etkilerini konu alan detaylı bir değerlendirme 2003 yılı Aralık ayı sonuna kadar tamamlanacaktır.(yeni yapısal kriter)⁵⁰”

Niyet Mektubu–26 Nisan 2005

“Emeklilik reformu, emeklilik sisteminin açığının uzun vadede GSMH’nın %1’inin altına indirilmesini amaçlamaktadır. Öngörülen tasarruflar (...) ana emeklilik parametrelerinin değiştirilmesi, prim tabanının genişletilmesi ve kanuni emeklilik yaşının uzayan yaşam süresine göre

⁴⁹ IMF Niyet Mektubu, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/niyet/mektup.htm>. (24.05.2010).

⁵⁰ IMF Verilen Niyet Mektubu (6. Gözden Geçirme). http://www.alomaliye.com/imf_niyet_mek_6_gozden_gecirme.htm. (26.05.2010).

ayarlanması ile sağlanacaktır. Emeklilik reformuna ilişkin kanun taslağı, TBMM'ye sunulmuştur.(ön koşul)

Niyet Mektubu-24Kasım 2005

“Emeklilik reformu yasanın kabulü, ilgili sosyal taraflar ile ilave görüş alışverişinde bulunulmasını temin etmek amacıyla ertelenmiş olup, yasanın 2006 yılı Şubat ayı ortasına kadar kabul edilmesi beklenmektedir(Yapısal Performans Kriteri)Sosyal güvenlik idari reformuna ilişkin yasanın, 2005 yılı Kasım ayı sonuna kadar kabul edilmesi (Yapısal Performans Kriteri) beklenmektedir.”⁵¹

Sonuçta mevcut hükümetin insanların en temel haklarından biri olan emeklilik hakkını ellerinden alıp, özel emeklilik sigortalarına pazar yaratacağı görülmekte ve bu alanda IMF'ye söz verilmektedir.

3.2. SSGSS İLE EMEKLİLİK HAKKININ ZORLAŞTIRILMASI

5510 sayılı yasanın yol açtığı hak kayıplarından tümüyle muaf bir çalışan veya emekli gurubu yoktur. Değişik çalışan kategorileri ve emekliler durumlarına bağlı olarak az veya çok SSGSS'nin emeklilik hükümlerinden etkilenecekler.

SSGSS'nin aylık bağlama oranı, güncelleme katsayısı, aylıkların alt sınırı ve aylıkların artırılmasına ilişkin hükümleri emekliler ve çalışanlar için ciddi kayıplar yaratacak niteliktedir. 5510 Sayılı Yasanın sosyal güvenlik açısından getirdiği en önemli değişiklik ve hak kaybı yaşlılık aylığının hak edilmesi ve hesaplanması (emeklilik hakları) konusundadır. Yasa üç kurumun mevzuatlarında yer alan en düşük kriteri göz önünde tutarak sigortalılık durumunu belirlediği için sigortalılar açısından eskiye oranla pek çok hak kaybının yaşanmasına yol açmıştır. Buna bağlı olarak emekliliğinde daha geç ve güç hale getirirken emekli ve hak sahibi aylıklarında ciddi kayıplar yaşanmasına yol açmıştır.⁵²

⁵¹ İstanbul Tabip Odası, IMF Niyet Mektubunu Onayladı Sağlığımız Ve Sosyal Güvenliğimiz IMF'nin İpoteği Altına Girdi, <http://www.istabip.org.tr/icerik/imf-niyet-mektubunu-onayladi-sagligimiz-vesosyal/>. (26.05.2010).

⁵² Tuncay A.Can, Sosyal Güvenlik Krizi Çözülemez mi? MESS-Mercek, Ocak

SSGSS hazırlanırken tartışmaların büyük bir bölümü emeklilikle ilgili düzenlemelerin kimleri kapsadığı konusunda yoğunlaşıyordu. Fakat 5510 sayılı yasanın yol açtığı hak kayıplarından etkilenmeyen çalışan ve emekli gurubu yok gibidir. Değişik çalışan kategorileri ve emekliler durumlarına bağlı olarak az veya çok SSGSS'nin emeklilik hükümlerinden etkilenecekler.

SSGSS'den sonra çalışmaya başlayan herkes ister işçi (4a), ister kendi hesabına çalışan (4b) ve ister kamu çalışanı (4c) olsun 1 Ekim 2008'den sonra SSGSS'nin emeklilik hükümlerine tabi oldular.

Eski kamu çalışanları: SSGSS'nin yürürlük tarihinden önce çalışmakta olan kamu görevlileri emeklilik hakları açısından Emekli Sandığı hükümlerine tabi olmaya devam edecek. Diğer ifade ile eski kamu çalışanları emeklilik hakları açısından eski yasal düzenlemelere tabi olacak. Ancak Genel Sağlık Sigortası hükümleri eski kamu çalışanlarına da uygulanacaktır.

Yeni kamu çalışanları: SSGSS hükümlerine tabi olacaklar.

Eski işçi ve esnaflar: SSGSS öncesi çalışmakta olan işçiler ve kendi hesabına sigortalılar (SSK ve Bağ-Kur'lular) yasadaki önceki çalışmaları açısından eski yasalarına, SSGSS sonrası çalışmaları açısından ise 5510'a tabi olacaklar.

Yeni işçi ve esnaflar: SSGSS hükümlerine tabi olacaklar.⁵³

3.3. YAŞ VE PRİM GÜN SAYISI: MEZARDA EMEKLİLİK

Yasa yürürlüğe girmeden önce çalışmakta olanların emekliği hak ediş koşulları açısından (yaş, prim gün sayısı ve sigortalılık süresi) bir değişiklik söz konusu değildir.

Yeni sigortalılar açısından ise 2036 yılına kadar yaş koşulu 58–60 olarak kalacak. Bu tarihten itibaren kademeli biçimde artarak 2048 tarihinde kadın ve erkekler için 65 olacak.4/A kapsamında olanlar için 7200 gün, 4/B ve 4/C kapsamında olanlar ise 9000 gün ve yaş koşullarını tamamladıklarında

⁵³ Ahmet Kıvanç, "Başbakan, 'Hak kaybı var diyen yalancısıdır' Diyor Ama...", Radikal, 18.04.2006.

emekli olabilecekler.⁵⁴ Buna bağılı olarak sosyal güvenlik reformunun, emeklilik konusunda getirdiğı hak kayıplarını anlayabilmek için başta yaş ve prim ödeme konusuna ilişkin getirdiğı düzenlemeleri tek tek ele almakta fayda var.⁵⁵

3.3.1. Yaş

Emeklilik yaşı, 2000 yılından sonra işe başlayanlar için 4447 sayılı Kanun ile kadınlarda 58, erkeklerde 60, olarak belirlenmiştir.⁵⁶

TBMM Genel Kurulu'nda 2006'da görüşülmeye başlanan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı'nda emeklilik yaşı ile ilgili düzenlemede, işçiler açısından emekli olabilmek için gerekli prim gün sayısı, 20 yıla varan süreçte kademeli olarak 7 bin günden 9 bin güne çıkarılarak esnaf ve memurlarla aynı seviyeye getirilirken, halen kadınlar için 58, erkekler için 60 olan emeklilik yaşı da 2036 yılından itibaren kademeli olarak artırılarak 2048 yılında 65 yaşta eşitlenmesi öngörülmüştür.⁵⁷

Ancak daha sonra Emek Platformu tarafından Sosyal Güvenlik Reformu'na karşı yapılan yurt çapındaki eylem sonucunda AKP hükümeti Emek Platformunun karşı çıktığı 19 maddeyi tekrar görüşmüştür. Hükümet ve Emek platformu arasında 65 yaşa ilişkin bir uzlaşmaya sağlanmamış olmasına rağmen hükümet 5510 Sayılı yasayla getirilen düzenlemeler yönünde uygulama başlatmıştır.

3.3.2. Prim Ödeme Gün Sayısı

Mevcut sistemde Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'nda yaşlılık aylığı için asgari ödeme gün sayısı 9000, SSK'lılar için ise 7000 gündür. 5510 sayılı SSGSS yasa tasarısında sosyal güvenlik şemsiyesi altında olan Emekli Sandığı, Bağ-Kur ve SSK'lılar açısından 2000 gün yani 5,5 yıl prim ödeme zorunluluğunun doğmasına birçok sivil toplum örgütünden tepkiler gelmiştir.

⁵⁴ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Reformu, 2008, s.18. www.calisma.gov.tr. (01.07.2010).

⁵⁵ Hasan Celal Güzel, "Sosyal Güvenlik Reformu ve Gerçekleri", Radikal, 14.03.2008.

⁵⁶ Arıcı Kadir, 4447 sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler, Kamu-İş Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, s.28.

⁵⁷ Ahmet Kıvanç, "Prime Göre Maaş Dönemi", Radikal, 18.04.2006.

Bu tepkiler sonucunda Ekonomik ve Sosyal Konsey’de yapılan görüşmelerde işçilerin 7000 gün olan prim gün sayısının 9000 güne çıkarılması uygulamasına kademeli olarak geçiş kabul edilmiştir. Varılan uzlaşmalar çerçevesinde işçiler açısından prim ödeme gün sayısının beşer yıllık dönemler halinde 500’er gün artırılarak 20 yıllık geçiş sürecinin sonunda 7 binden 9 bine çıkması kabul edilmiştir.⁵⁸ Ayrıca cumhurbaşkanının veto ettiği ve Anayasa Mahkemesi’nde iptal edilmesi sonrasında, yaşlılık aylığı için prim ödeme gün sayısının 9000 gün olması, yasa yürürlüğe girdikten sonra sisteme girenler için geçerli olacak şekilde düzenleme yapılmıştır. Sendikaların prim gün sayısına yönelik yaptığı eleştiriler karşısında hükümet yetkililerinin prim gün sayısında bir azalmanın olmayacağı, bunun sosyal güvenlik sisteminin geleceği için gerekli olduğu söylemlerinin ardından Emek Platformu’nun 14 Mart 2008’de yurt çapında yapmış olduğu eylem sonunda prim gün sayısı tekrar görüşülmüş 7200 gün olarak değiştirilmiştir.⁵⁹

Kısaca prim gün sayısı 7000 günden 7200 güne çıkarılmış. Fakat bu bir şey değiştirmez, sonuçta prim gün sayısını tamamlasa bile sigortalı emekli olmak için 65 yaşını yine beklemek zorunda kalacaktır.

Sonuçta, 5510 sayılı yasayla yaş ve prim gün sayısında yapılan düzenleme bir hak kaybıdır. Bundan önceki 4447 sayılı yasayla, emeklilik yaşı, 58–60’di.⁶⁰ 5510 sayılı yasayla, emeklilik yaşı kademeli olarak 2036 yılından itibaren 65’e yükseltiliyor. Prim ödeme gün sayısı bakımından ise iki reform karşılaştırılacak olursa, 4447 sayılı yasayla prim gün sayısı 5 binden 7 bine çıkarılmıştı. 5510 sayılı yasayla 7000’den 7200 güne çıkarılmıştır. Sonuçta emeklilik zorlaştırılmıştır. Örneğin çalışma hayatına 20’li yaşların başında giren bir işçi prim gün sayısını (7200 gün, 20 yıl) 40’lı yaşlarda tamamlayabilir. Ancak bu işçi emeklilik için 20–25 yıl yaş koşulunu beklemek zorunda kalacaktır. Bu sürede ise enformel güvencesiz işlerde çalışmaya zorlanacaktır.⁶¹

⁵⁸ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Acil Eylem Planı Reform Taslakları, http://www.calisma.gov.tr/mevzuat/tasari_taslaklari.htm. (28.05.2010).

⁵⁹ Ahmet Kıvanç, “Emeklilik Artık Daha Zor Olacak”, Radikal, 18.04.2008.

⁶⁰ Arıcı, a.g.y. s.28-29.

⁶¹ <http://www.kamusen.org.tr/blog-mainmenu-9/yaynlar/z/195-sosyal-guvenlik-kitapcik>. (29.05.2010).

Ayrıca yıpranma süresi olarak da bilinen ve ortalama beş yıl erken emekliliğe olanak veren fiili hizmet süresinin gazeteciler, uçuş personel, makinistler ve posta dağıtıcıları dâhil pek çok alanda kaldırılması ve sanayide ise sınırlı olarak uygulanacak olması nedeniyle ağır çalışma koşullarına sahip çalışanlar daha uzun çalışmak zorunda kalacaktır.

Emeklilik yaşının yükseltilmesinin yaratacağı en önemli sorunlardan biri yaşlı işçilerin işten çıkarılması ve yaşlı işsizliği olacaktır. Yaşlanan işçilerin ağır çalışma koşullarına sahip sektörlerde çalışmalarını fiziksel ve biyolojik olarak güçleştirecektir. Öte yandan işverenler yaşlı işçilerin yerine genç, ucuz ve daha yoğun çalıştırabilecekleri işgücünü tercih edecektir. Bu durum yeni bir yaşlı kuşak işsizlik dalgasını yaratacak ve bu yaşlı kuşak işsizler güvencesiz ve enformel sektörlerle itilecektir.⁶²

3.4. DAHA DÜŞÜK EMEKLİ AYLIĞI

1999 “reform” undan başlayarak emeklilik giderek zorlaştırılmaktadır. 1999 4447 sayılı yasayla getirilen düzenlemeye göre:

- Emekli aylığıyla ilgili olarak, prime esas kazancın hesaplanmasında tüm süreler dikkate alındı (ilk sigortalı olduktan sonra ister çalışılsın, ister çalışılmasın tüm çalışma yaşamı) dikkate alındı. Daha önce son 10 yılın ortalaması dikkate alınmıyordu.
- Aylık bağlama oranı yüzde 85’ten yüzde 65’e düşürüldü.⁶³

5510 Sayılı yasayla emekli aylığı hesaplanmasında getirilen düzenlemeler ise şunlardı:

- Emekli aylığı bağlama oranı, yeni işe girenler açısından her yıl için yüzde 2 oranında uygulanacak. Eskiden bu oran Emekli Sandığı’nda yüzde 3, SSK ve Bağ-Kur’da ise yüzde 2,5 idi. Yasa öncesinde SSK ve Bağ-Kur’da emekli aylığı bağlama oranı yüzde 65 iken, bu yasa sonrasında yüzde 50’ye kadar düşecektir. Mevcut

⁶² http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/Sosyal_Guvenlik_Reformu. (29.05.2010).

⁶³ Dilik, a.g.m., s.13.

çalışanlar, kanun yürürlüğe girdiği tarihe kadar eski mevzuat hükümlerinden yararlanacaklar.

- Emekli aylığının hesaplanmasında kullanılan güncelleme katsayısında GSMH'nin, yani refah payındaki artışın yüzde 100'ü değil yüzde 30'u dikkate alınacak. Yeni yasa, hem emekli aylığı bağlama oranını hem de güncelleme katsayısını düşürdüğünden aylıklar daha da düşük olacaktır.⁶⁴

Görüldüğü gibi 4447 sayılı yasayla zorlaştırılan emeklilik şartları. 5510 sayılı yasayla daha vahim bir duruma getirilmiştir. 1999'da görüldüğü gibi emeklilik yaşı yükseltilirken, 2008'de emekli aylıkları düşürüldü. 5510 sayılı yasanın emekli haklarında yol açtığı sonuçlar bu anlatılanlarla sınırlı değildir. SSGSS ile emekli aylıklarının sistemli bir biçimde düşürülmesi süreci başlamıştır. SSGSS'nin aylık bağlama oranı, güncelleme katsayısı, aylıkların alt sınırı ve aylıkların artırılmasına ilişkin hükümleri emekliler için ciddi tehlikeler yaratacak niteliktedir.

Anlatılanlara bağlı olarak, insanların emeklilik şartlarının zorlaştırılmasında (mezarda emeklilik de) şu dört unsur büyük önem taşımaktadır:

- 1) Güncelleme katsayısı
- 2) Aylık bağlama oranı,
- 3) Aylıkların alt sınırı,
- 4) Aylıkların artırılma yöntemi,

Emekli aylıkları şu formülle hesaplanmaktadır:

Emekli aylığı = Güncellenmiş ortalama aylık kazanç x aylık bağlama oranı.

Emekli aylığı; güncelleme katsayısı kullanılarak hesaplanan aylık ortalama kazanç ile aylık bağlama oranının çarpımı sonucu bulunur. Alt sınır ve aylıkların artırılma biçimi ise aylıklar açısından önem taşıyan diğer iki

⁶⁴ Ali Tezel; "Emeklilik Yaşı 65 Oluyor ve Emekli Aylıkları Düşüyor", Şubat 2008, <http://www.tumgazeteler.com>. (30.05.2010).

unsurdur.5510 sayılı yasa ile bu kriterler, düzenleme adı altında. Emeklilik hakkını zorlaştıracak şekilde ayarlanıp bu konuda ciddi hak kayıpları ve geriye gidişler içermektedir. Emeklilik konusunda yaşanacak hak kayıplarının daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda bu parametreler sırasıyla ele alınmıştır.

3.4.1. Güncelleme Katsayısı

Güncelleme katsayısı sigortalının geçmişteki prime esas kazancının veya ödediği primlerin bugünkü değerini bulmak için yaşamsal önemdedir. Güncelleme katsayısı aylık ortalama kazancın bulunması için kullanılan bir değişkendir. Geçmişteki prime esas kazançların bugünkü değerine ulaşması için geçmiş prime esas kazançların enflasyon oranında artırılarak bugüne taşınması gerekir. Ancak bu yetmez yanıltıcı sonuçlar verebilir. Eğer dönem boyunca ekonomide meydana gelen büyüme (gayri safi yurt içi hâsıla artışı) dikkate alınmazsa gerçek anlamda bir güncellenme yapılmamış olur.

Buna göre Türkiye’de güncelleme yöntemi, sosyal güvenlik sisteminde geçmiş yıllardaki kazançların ortalaması üzerinden aylık hesaplanmasında kullanılmaktadır. 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanun’lara göre güncelleme şu şekilde olmaktadır:

SSK’da sigortalıların prime esas yıllık kazançları aylık talep tarihine kadar geçen takvim yılları için, her yılın Aralık ayına göre açıklanan en son temel yıllık kentsel yerler tüketici fiyatları indeksindeki artış oranı (TÜFE) ve gayri safi yurt içi hâsıla sabit fiyatlarla gelişme hızı (GSYİH) kadar ayrı ayrı artırılarak güncellenmektedir. Bağ-Kur’da ise gelir basamaklarına göre emekli aylığı bağlanmaktadır. Gelir tablosu, basamak gelirlerini göstermekte ve gelir basamakları her yıl 1 Ocak’tan geçerli olmak üzere önce yıllık programda öngörülen yılsonu tüketici fiyat endeksi tahmin oranı kadar artırılarak bulunan tutara gayri safi yurtiçi hâsıla sabit fiyatlarla gelişme hızı tahmini artış oranı uygulanmak suretiyle belirlenmektedir. Sigortalının yaşlılık Aylığı, sigortalılık süresince bulunduğu gelir basamaklarının ortalama gelir tutarı ile hesaplanmaktadır. Emekli Sandığı’nda ise iştirakçinin emekli aylığı 657 sayılı kanuna göre en son tabii olduğu derece ve kademesi karşılığı esas alınarak

hesaplandığı için emekli keseneğine esas geçmiş yıllar aylıkları ayrıca güncellenmemektedir.⁶⁵

Anayasa mahkemesi tarafından iptal edilen metninde, güncelleme katsayısının Tüfe artışının tamamı ve GSYİH'nin yüzde 25'nin 1 tam sayısına eklenmesi yoluyla belirlenmesi öngörülmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin 31.12.2006'da gerekçeli kararını açıklamasının ardından 2007 Bütçe Kanunu'na konulan bir hüküm ile 5510 sayılı Kanunun uygulanması önce 01.07.2007, daha sonra 01.01.2008 tarihine ertelenmiştir. 01.01.2008 tarihinde düzenleme yapılması zorunluluğu nedeniyle, 5510 sayılı Yasa yerine Anayasa Mahkemesi kararı doğrultusunda Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yeni bir taslak hazırlanmış ve 25 Ekim 2007 günü yapılan Üçlü Danışma Kurulu'nda gündeme getirilmiştir. Tasarı ile 5510 sayılı Yasanın 3. maddesinin 29. bendinde yer alan güncelleme katsayısı yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenlemede Aralık ayında açıklanan TÜFE'ye, o yılın büyüme hızının %25'i eklenerek hesaplanması öngörülmüştür.⁶⁶

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın internet sayfasında en son yayınlanan kitapçığa göre güncelleme katsayısı sabit fiyatlarla Gayri Safi Yurt İçi Hâsılının %30'u şeklinde düzenlenmiştir.⁶⁷

Bu hesaplamada ulusal gelir artışının neden yüzde 30'unun alındığı sorusunun yanıtı, Sosyal devlet ve gelirin adil dağılımını gerçekleştirmeyi amaçlayan bir anlayışı yansıtmaktan uzaktır. Bu uygulama, gelir dağılımının emekten yana bozulduğu ve sermayeden yana bir gelir dağılımı politikasının sürekliliği anlamına gelmektedir. Yıllardır gerçekleşen Tüfe Artış Oranları ile en az üç kat artan reel faiz oranlarının karşılaştırılması, bu konuyu netleştiren en somut göstergedir. TÜFE'nin belirlenme yöntemi de bu parametreyi ayrıca tartışmalı kılmaktadır. Güncelleme katsayısı için belirlenen bu yöntem, adil olmayan bir uygulama olduğu gibi, sosyal güvenliğin asgari hayat standardını sağlamadaki rolünü de görmemek anlamına gelmektedir.

⁶⁵ Sosyal Güvenlik Kurumu, Sosyal Güvenlik Reformu: Uygulama Öncesi Yeni Yaklaşım, 2007, s.40.

⁶⁶ DİSK, SSGSS Yasası Değişik Biçimiyle De Çalışanların ve Halkın Sağlık ve Sosyal Güvenlik Hakkını Karşılıyor. <http://disk.org.tr>. (01.06.2010).

⁶⁷ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Reformu, Mart 2008, s.11.

3.4.2. Aylık Bağlama Oranı

Aylık bağlama oranı sigortalının belirli bir prim ödeme gün sayısı karşılığında ne oranda aylığı hak edeceğini belirler. Diğer bir ifadeyle güncellenmiş aylık ortalama kazancın ne kadarının emekli aylığı olarak ödeneceği aylık bağlama oranına bağlıdır. Aylık bağlama oranının yüksek olması daha yüksek emekli aylığı anlamına gelir.

Güncelleme katsayısının düşürüldüğü belirtildi. Ancak bununla kalmayıp aylık bağlama denkleminin diğer çarpanını yani aylık bağlama oranını da düşürdüler. İşçiler için bu oran 1999 reformu öncesinde ilk 5000 gün için yüzde 60 sonraki her 240 gün için yüzde 1 idi. 25 yıllık sigortalılıkta eğer 9000 gün eksiksiz prim yatırılmışsa aylık bağlama oranı yüzde 77'e kadar yükseliyordu. 2000 yılından sonra ise ilk 3600 günün her 360 günü için % 3.5, sonraki 5400 günün her 360 günü için yüzde 2 ve daha sonraki her 360 gün için yüzde 1.5 idi. Bu durumda 25 yıl ve 9000 gün prim ödenmesi durumunda aylık bağlama oranı % 65 olmaktadır. Emekli Sandığı'na tabi kamu çalışanları için bu oran 25 yıllık çalışma süresi için % 75 ve 25 yıldan fazla çalışılan her yıl için % 1 idi.⁶⁸

5510 sayılı yasa aylık bağlama oranlarını ciddi bir biçimde düşürdü. Ayrıca yasa ile tavan sınırlaması getirildi ve aylık bağlama oranlarının % 90'ı geçmeyeceği hükme bağlandı. Oysa mevcut yasalarda işçi ve esnaf için bir üst sınır öngörülmemişken. Emekli Sandığı'na tabi çalışanlar için bu oran %100' idi. Yeni düzenlemeyle 25 yıl ve 9000 gün prim ödeyenlerin aylık bağlama oranı yüzde 50, 7200 gün prim ödeyenlerin aylık bağlama oranı ise %40'a düşmektedir.⁶⁹

Sonuçta emekli aylığını belirleyen her iki değişken de küçültülmüştür. İki değişken birden küçülünce emekli aylıklarındaki küçülme de ciddi olacaktır.

⁶⁸ "Yeni Emekliye Düşük Maaş", Radikal, 04.03.2005.

⁶⁹ Atilla Özsever, "Sosyal Haklar Dibe Vuracak"

3.4.3. Aylıkların Alt Sınırı

Emekli aylıklarının alt sınırı çok önemli bir konudur. Alt sınırın düşük olması özellikle aylık bağlama oranlarının düşük olması durumunda ciddi sorunlara yol açabilir. Eğer emekli aylıkları bir alt sınırla korunamazsa düşük gelirli çalışanların emekli aylıklarında çok ciddi düşüşler olabilir. Emekli aylıkları asgari ücretin yarısına, dahası üçte birine kadar gerileyebilir.

SSK'lıların alt sınır aylığı 1999 “reform” öncesinde 506 sayılı yasanın 96. maddesine göre %70’idi. 1999 “reformu” ile bu alt sınır yüzde 35’e düşürüldü. 1999 öncesi işe girip halen emekli olanların en düşük emekli aylığının bugün 576 YTL olmasının nedeni yüzde 70 olarak saptanan alt sınırın TÜFE ve büyüme oranları eklenerek artırılmış olmasıdır. 1999 sonrası işe girenler henüz emekli olmadığı için alt sınır oranı fiilen yüksek gözükmemektedir. Örneğin; 2008 yılının ikinci yarısında prime esas kazancın (PEK) alt sınırı asgari ücret düzeyinde olup 638,7 YTL’dir. En düşük emekli aylığı ise 576 YTL’dir. En düşük emekli aylığının pek’e oranı yüzde 90’dır.⁷⁰ Bunun nedeni 1999 öncesi alt sınırın yüksek oluşudur. Yoksa iddia edildiği gibi asgari ücretle çalışanın emekli aylığının asgari ücretin netinden fazla olmasının nedeni aylık bağlama oranlarının yüksekliği değildir.

Aylıkların alt sınırı 5510 sayılı yasanın 55.Maddesi ile yüzde 35–40 olarak belirlenmiştir. Bu yüzden 1999 ve 2008 reformu sonrasında işe girenlerin emekli aylıkları ciddi bir biçimde gerileyecektir.

Sonuçta gelecek kuşaklar kendi dönemlerindeki asgari ücretin yarısı kadar emekli aylıkları ile karşılaşabilecektir.⁷¹

3.4.4. Aylıkların Artırılma Yöntemi: Büyümeden Emekliye Sıfır Pay

Emekli aylıklarının bir kez tespit edildikten sonra nasıl artırılacağı çok önemli bir konudur. Enflasyon ve büyüme oranları emekli aylıkları açısından yaşamsal öneme sahiptir. Emekli aylıkları enflasyondan korunmalı ve ülkedeki

⁷⁰ Sosyal Güvenlik Kurumu, Sosyal Güvenlik Reformu, Mart 2008, s.12.

⁷¹ “Yeni Emekliye Düşük Maaş”, Radikal, 04.03.2005.

refah artışından pay almalıdır. 5510 sayılı yasanın 55. maddesi emekli aylıklarının her yıl Ocak ve Temmuz aylarında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanacak Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) oranında artırılmasını öngörüyor. Sendikaların bütün ısrarlarına rağmen emekli aylıklarının artırılışında büyüme oranının da hesaba katılması hükümet tarafından kabul edilmedi.⁷²

Emekli aylıklarının artışının sadece enflasyonla sınırlanması emekli aylıklarının görece olarak düşürülmesine ve emeklilerin yoksullaşmasına yol açacaktır. Emeklilerin milli gelir içindeki payı düşecek ve refahları azalacaktır. Bu nedendir ki bağlandığında ortalama düzeyde olan bir emekli aylığı zamanla en düşük aylık seviyesine doğru gerilemektedir. Emekli aylıklarının gerçek değerini koruyabilmesi için, hesabında da artırılmasında da büyüme oranının tümünün dikkate alınması gerekir. Ancak bu taleplere SSGSS' DE yer vermemiştir.⁷³

3.4.5. 5510 Sayılı Yasayla Emekli Aylıklarının Düşürülmesi

Mevcut emekli aylıkları görece olarak düşecek, emeklilerin milli gelir içindeki payı azalacak ve emekliler yoksullaşacaktır.

SSGSS'nin emeklilik düzenlemelerinden en olumsuz etkilenecek olanlar yeni işe girenler olacak. SSGSS ile ilgili en önemli iddialardan biri mevcut emeklilerin aylıklarının düşmeyeceğidir. Bu iddia ciddi bir yanlış içermektedir. Emekli aylıkları düşecek mi sorusuna verilecek ilk yanıt” hangi emekli aylıkları” olmalıdır. Buna göre, parasal (nominal) emekli aylıkları düşmeyecektir. 1000 lira aylık alan emeklinin eline bir yıl sonra 950 lira geçmeyecektir. Ancak mevcut emekli aylıkları görece olarak düşecek, emeklilerin milli gelir içindeki payı azalacak ve emekliler yoksullaşacaktır. Bu nedenle “mevcut emeklilerin aylıkları düşmeyecek” iddiası doğru değildir.

Emekli aylıklarının nasıl düşeceğini şu örnekle açıklayabiliriz. 2008 yılında 1000YTL aylık alan bir emeklinin aylığı 5510 sayılı yasanın 55.

⁷² DİSK, SSGSS Yasası Değişik Biçimiyle De Çalışanların ve Halkın Sağlık Ve Sosyal Güvenlik Hakkını Karşılıyor. <http://disk.org.tr>. (03.06.2010).

⁷³ Ahmet Kıvanç, “Emeklilik Artık Daha Zor Olacak”, Radikal, 18.04.2008.

maddesi gereği sadece enflasyon oranında artırılacaktır. Tablo 3'te yer alan enflasyon tahminlerine göre bu emekli 2020 yılında enflasyona paralel bir artışla 2660YTL emekli aylığı alabilecektir. Aynı dönemde ülke ekonomisinin ortalama yüzde 4 ile büyüdüğünü varsayarsak bu büyüme emekliye yansımayacak emekli zamanla yoksullaşacaktır. Eğer emekli aylıkları enflasyon +büyüme oranında artırılsaydı bugün 1000YTL alan emeklinin 2020 yılında 4107 YTL alması gerekiyordu. Dolayısıyla emekli aylığı görel olarak yüzde 35 gerilemiştir; 4107 YTL'den 2660 YTL'ye düşmüş olacaktır.

Tablo 3: Mevcut Emeklilerin Aylıklarında Yaşanacak Görel Düşüş

	Enflasyon Tahmini (%)	Büyüme Tahmini (%)	Enflasyon + Büyüme Tahmini (%)	Emekli Aylığı YTL (1)	Emekli Aylığı YTL (2)
2008	10	4	14	1000	1000
2009	10	4	14	1140	1100
2010	10	4	14	1299	1210
2011	9	4	13	1481	1331
2012	9	4	13	1674	1450
2013	9	4	13	1891	1581
2014	8	4	12	2137	1723
2015	8	4	12	2394	1861
2016	8	4	12	2681	2010
2017	7	4	11	3003	2171
2018	7	4	11	3333	2323
2019	7	4	11	3700	2486
2020	6	4	10	4197	2660

(1) Enflasyon+Büyüme oranına göre hesaplanan tahmini emekli aylığı

(2) SSGSS ye göre hesaplanacak tahmini emekli aylığı

(1) Enflasyon+Büyüme oranına göre hesaplanan tahmini emekli aylığı.

(2) SSGSS'ye göre hesaplanacak tahmini emekli aylığı.

Sonuçta, enflasyonun daha düşük, büyümenin daha yüksek gerçekleşmesi durumunda bu makas emekli aleyhine daha da açılacaktır. Ekonomi büyüdükçe emekli küçülecektir.

3.5. SOSYAL GÜVENLİKTE EMEKLİLİK HAK KAYBINA TEPKİ

Sosyal Güvenlik Reformu birkaç yazışmayla oluşturulan bir tasarı olmadığı konunun başında belirtilmişti. Sosyal Güvenlik reformunun neo-liberal politikalara bağlı olarak ortaya çıktığı uluslararası finans kuruluşları tarafından uygulanmaya çalışıldığı üzerinde durulmuştu. Sosyal devletle güvence altına alınan bu konu toplumun genelini etkilemektedir. Bu yüzden başta işçileri, memurları genel anlamıyla tüm emekçileri, emeklileri ve yakınlarını ilgilendiren bu konuda yapılan değişikliklere karşı emek kesiminin tavrını da incelemekte fayda var. 1 Ekim 2008 tarihinden öncesine dönecek olursak Genel Sağlık Sigortası altındaki uygulamayı hayata geçirmek için öncelikle SSK hastanelerini elden çıkarmak gerekiyordu. Aralık 2003'teki Türk-İş Genel Kurulu'nda konuşan Başbakan, SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devredileceğini belirterek, hizmet satın alınması yoluyla sağlığın da zaman içinde özelleştirileceğini ima etti. İşçilerin parası ile kurulan SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devrine Türk-İş kongresinde ciddi bir tepki gösterilmedi.⁷⁴ Şubat 2005'te de devir işlemi başladı. Daha sonra çok ciddi hak kayıplarına yol açan 5510 sayılı yasa gündeme geldi. Sosyal güvenlikte sermaye yanlısı reformlar, özellikle sendikal hareketin pek etkili olmadığı bir ortamda gerçekleştirilmeye çalışıldı. Aslında toplumsal anlamda ciddi bir tepki oluşturulamamıştır bunun nedeni Türkiye'de aktif nüfusun ancak %6 'sının sendikali olmasıdır.

Emek Platformu, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından yasanın tekrar meclise sunulmasına kadar geçen bir yılda ciddi bir etkinlik göstermedi. Ancak yasa TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda tartışılmaya başlayınca Emek Platformu nihayet harekete geçti. Platform, 13-14 Mart 2008 günleri iki saatlik bir uyarı eylemi yaptı. Hükümet bu iki saatlik uyarı eylemi karşısında geri adım atarak müzakere etmeye kabul etti.⁷⁵

Emek Platformu'nun "kırmızı çizgileri" belliydi. Beş temel kırmızı çizgi şöyleydi: Emeklilik yaşı 58-60'da kalmalı, prim ödeme süresi de 7 bin

⁷⁴ Atilla Özsever, "Sosyal Güvenlik ve SSGSS Yasası Sonuçlarının Değerlendirilmesi", *Almanak 2009 Analizleri*, Sosyal Araştırma Vakfı, İstanbul, 2010.

⁷⁵ Mimarlar Odası, Sosyal Güven(siz)lik ve Genel Sağlık(sızlık). www.mimarist.org./index. (10.06.2010)

gün olarak sürmeli, emekli aylığı hesabındaki güncelleme katsayısında gelişme hızının yüzde 100'ü dikkate alınmalı, aylık bağlama oranları düşürülmemeli ve bazı işkollarında geçerli olan yıpranma hakkı devam etmelidir.

Fakat bu taleplerinden sadece prim ödeme gün sayısını kabul ettirebilmiş. Diğer temel konularda mevcut hükümetin dediği olmuştu. Emeklilik yaşı kademeli olarak 65'te kaldığı gibi güncelleme katsayısının hesabında gelişme hızının yüzde 100'ü değil yüzde 30'u dikkate alınacaktı, aylık bağlama oranları nispi olarak düşürüldü, yıpranma hakkı kaldırıldı.⁷⁶ Sonuçta 5510 sayılı kanunla emekli aylıklarını azaltan hükümler daha da ağırlaştırılmıştır.⁷⁷

SSGSS'yi bir "reform" olarak sunan ve temel parametrelerinin değiştirilmesine izin vermeyen AKP'nin önde gelen kadrolarının geçmişte söyledikleri ile bugün yaptıklarını karşılaştırmak öğretici olacaktır. İşte geçmişte, 1999 yılında "reform" sırasında yaş, prim gün sayısı, aylık bağlama oranı, güncelleme katsayısı ve alt sınırı konusunda AKP kadrolarının söyledikleri ile bugün yapmaya çalıştıkları uygulamalar çelişki yaratmaktadır. Bugün AKP yönetiminde olanlar 1999'daki 4447 sayılı yasa için şöyle bir teklif vermişlerdi:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Görüşmekte olduğumuz 114 sıra sayılı Kanun Tasarısının 6'ncı maddesiyle değiştirilen 506 sayılı Kanunun 60'ıncı maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesine arz ve teklif ederiz.
12 Ağustos 1999 Tarih

Önerilen Metin:

A) Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için,

- a) Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması ve en az
5000 gün veya

⁷⁶ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Reformu, Mart 2008, s.40.

⁷⁷ Ahmet Kıvanç, "Emeklilik Artık Daha Zor Olacak", Radikal, 18.04.2008.

b) Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması, 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması şarttır.”

İmza: Abdullah Gül, Bülent Arınç, Cemil Çiçek, Rıza Ulucak, İsmail Kahraman, Temel Karamollaoğlu ve arkadaşları.

Aylık Bağlama Oranı ve Milli Gelirden Pay Alınması Hakkındaki diğer bir teklif ise şöyleydi:

“Sigortalının her takvim yılına ait prime esas kazancı,...tüketici fiyatları endeksindeki artış oranı ve gayri safi yurtiçi hasıla sabit fiyatlarla gelişme kızı kadar ayrı ayrı artırılarak bulunan yıllık kazançlar toplamının, toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle bulunacak ortalama günlük kazancın 360 katı, aylığın hesaplanmasına esas ortalama yıllık kazancı oluşturur.

Aylık bağlama oranı, sigortalının toplam prim ödeme gün sayısının ilk 3600 gününün her 240 günü için yüzde 3,5, sonraki 5400 günün her 240 günü için yüzde 2 ve daha sonraki 240 günü için yüzde 1,5 oranlarının toplamıdır. Aylık bağlama oranı yüzde 70'ten az olamaz.”⁷⁸

İmza: Abdullah Gül, Abdülkadir Ateş ve çok sayıda başka imza

(TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Yasama Yılı 1, 50. Birleşim 14.8.1999)

“Devletin içini bilmiyorduk...”

“Bu tasarı, Türkiye gerçeklerine aykırı bir tasarıdır. Bu tasarı, bilimsel analizin ürünü değildir. Bu tasarı, kar ve zarar mantığına göre hazırlanmış bir tasarıdır. Bu tasarı, sosyal kaygıları dikkate almamaktadır. Ayrıca, bu tasarı, Anayasa'nın sosyal devlet olma özelliğini ve sosyal güvenlik hakkını da dikkate almayan bir tasarıdır.” (Faruk Çelik, TBMM, 1999)

⁷⁸ <http://www.tbmm.gov.tr>. (12.06.2010).

Aynı hükümet bugün şunu söylemekte:

“Devletin içini de bilmediğimiz için, (...) biz bu konuşmayı yapmış olabiliriz ama bugün bir farklı gerçek var.” (Faruk Çelik, TBMM, 2008)

Kısaca sosyal güvenlik reformunun ilk ayağı uygulandığında, buna büyük tepki gösteren bugünkü mevcut hükümet. Bugün aynı cesareti gösterememektedir. 1999’daki ilk hak kayıpları getiren sosyal güvenlik yasasına karşı da Emek Platformu, 24 Temmuz 1999’da Ankara Kızılay Meydanı’nda büyük bir miting yapmıştı, yeni işe girenler açısından emeklilik yaşının 50–55 olmasını ve mevcut çalışanlar açısından da yumuşak bir geçiş sürecini benimsemişti. Ancak daha sonra zamanın Çalışma Bakanı Yaşar Okuyan ile Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral arasında yapılan görüşme sonrasında 58–60 yaşta uzlaşmaya varılmıştı. Emek Platformu’nun diğer üyeleri bu uzlaşmaya tepki gösterirken Bayram Meral, “İsteklerinizin yüzde 95’i kabul oldu, sadece 58–60 yaş için genel greve gidemezdik” demişti.

Bu mezarda emekliliğe hayır mitingine 400 bin kişi katılmıştı. O günün Fazilet Partisi Genel Başkan Yardımcısı, bugünün Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’de, mezarda emekliliği protesto eden emekçileri destekleyenler arasındaydı.⁷⁹

Daha sonra AKP Hükümeti döneminde ise sosyal güvenliğe en büyük darbe vurulur. AKP Hükümeti, 1999’dan 2008’e kadar IMF’ye sunulan bütün Niyet Mektuplarında bu reformu gerçekleştireceğini taahhüt eder. Sonuçta görüldüğü gibi mevcut hükümetin geçmişteki söylemleriyle bugünkü uygulamaları çelişki yaratmaktadır.

Çalışmanın başında da belirtildiği gibi neo-liberal ideolojinin ve politikaların bir sonucu olarak sağlık ve sosyal güvenlik sisteminde köklü bir değişiklik yaşandı. Bu değişim sosyal güvenlik sisteminin ve onun alt yapısını oluşturan sosyal devlet uygulamalarının tasfiye süreciydi. Bugünkü mevcut hükümet sağlıkta dönüşüm ve sosyal güvenlik reformu da bu politika değişikliğinin bir sonucu olarak gündeme getirmiştir. Bu politika değişikliği çalışmanın başında da belirtildiği gibi başta emeklilik ve sağlıkta ciddi

⁷⁹ Atilla Özsever: Sosyal Güvenlik Ders Notları, 2009.

sıkıntılara yol açacaktır. Emeklilikte yarattığı hak kaybından sonra şimdi de sağlıkta yaratacağı tahribatı ortaya koymakta fayda var.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GENEL SAĞLIK SİGORTASI

AKP'nin 16 Kasım 2002 tarihli "Acil Eylem Planı"nda bir yıl içinde kurulacağı ilan edilen GSS, planlanan tarihten beş yıl sonra yürürlüğe giriyor. Böylece Türkiye kapitalizminin altmış yıllık rüyası gerçekleşmiş oluyor.

Altmış Yıllık Rüya: Genel Sağlık Sigortasının Gelişimi

Sağlık harcamalarının finansmanı için bir GSS kurulması konusundaki ilk girişimin hikayesi 1946 yılına kadar uzanıyor. Dönemin Sağlık Bakanı Dr. Behçet Uz'un hazırladığı "Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı", bir "Milli Sağlık Bankası" ve "Sağlık Sandıkları"nın kurulmasını öngörür fakat gerçekleştirilemez.

Dr. Uz'un ikinci kez Bakanlık görevine getirildiği 1954'te hazırlanan "Milli Sağlık Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu" Tasarısı da hayata geçirilmez. Ancak o tarihten itibaren, özellikle sağ parti ve hükümetlerin programlarında GSS sık sık yer alır.⁸⁰ GSS'la ilgili en ilginç düzenleme ise 12 Eylül döneminde yaşanır. 1961 Anayasası'nın 49. maddesinde sağlık hakkı şöyle düzenlenmiştir:

"Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesi ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir. Devlet, yoksul ya da dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler alır."

1982 Anayasası'nın 56.maddesi ise şöyledir:

"Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal yardım kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

⁸⁰ Haluk Özsan, "Ülkemizde Genel Sağlık Sigortası Süreci", İşveren Dergisi, Mart, 2005, www.tisk.org.tr (14.06.2010).

Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla sağlık sigortası konulabilir.”⁸¹

Böylece bir yandan devletin sağlık hizmetiyle ilgili yükümlülüğü “sağlamak” tan “düzenleme” ve “denetleme” ye dönüşmüş; bir yandan da ilk kez Anayasaya GSS hükmü girmiş olur.⁸²

Bütün bunlara rağmen GSS bir türlü yasal zemine kavuşamaz. Adı bazen Kişisel Sağlık Sigortası (KSS), bazen Sağlık Finansman Kurumu (SFK), bazen de Sağlık Sigortası Kurumu (Sağ-Kur) olsa da aynı kalır.

Altmış yıllık rüyayı gerçekleştirmek, GSS’ yi düzenleyen 5510 Sayılı Yasayı çıkarmak sonunda 2006 yılında AKP’ye nasip olacaktır. AKP’nin 16Kasım 2002 tarihli “Acil Eylem Planı”nda bir yıl içinde kurulacağı ilan edilen GSS, planlanan tarihten beş yıl sonra yürürlüğe giriyor. Böylece Türkiye kapitalizminin altmış yıllık rüyası gerçekleşmiş oluyor.

Dünyanın bütün ülkeleri ulusal gelirinin önemli bir kısmını, üstelik giderek artan bir şekilde, sağlığa ayırıyorlar. Sağlık için yapılan harcamalar dört kaynaktan finanse ediliyor:

- 1) Genel vergiler,
- 2) Sosyal sigorta,
- 3) Özel sigorta,
- 4) Cepten harcamalar.

Aslında hemen bütün ülkeler bu dört kaynağı tamamını ya da birden fazlasını farklı oranlarda kullanır ancak ağırlıklı kaynak tercihleri birbirinden farklıdır. Ancak en gelişmemiş ekonomilerde uygulanan cepten harcamaları ve ABD dışında hiçbir ülkenin tercih etmediği özel sigorta ağırlıklı finansmanı bir kenara koyalım. Kabaca sosyal güvenlik sistemlerini aslında iki ana grupta toplayabiliriz; Bismarkcı sistemler ve Beveridgeci sistemler. Bismarkcı sistem 1800’lerin ortasında Almanya’da uygulanmaya başlamış bir sistem. Bismark, Almanya’da yükselen işçi hareketini ve sendikal hareketi görüyor ve işçi

⁸¹ <http://www.anayasa.gov.tr/general/icerikler>

⁸² Kenan Tunçomağ, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul, 1988, s.5.

sınıfını sisteme bağlamak için onlara bir takım sosyal haklar tanıyan bir düzenlemeyi hayata geçiriyor, öte yandan sol ve sosyalist hareketlere karşı baskı politikalarını birlikte uyguluyor. Almanya’da toplumsal hareketliliğin hızlı olduğu sendikacılığın, sosyalist düşüncelerinin ve sol partilerin çok güçlendiği bir dönemde bir uzlaşma noktası olarak sosyal sigorta modeli ortaya çıkıyor.⁸³

Beveridge sistemi ise İngiltere’de ortaya çıkıp, İngiltere ve İskandinav ülkelerde uygulanan ve temel özelliği, sosyal güvenlik ve sağlığın genel vergilerden finanse edildiği bir model. Bir de geçiş döneminde olan ülkeler var, bunlardan Yunanistan, Portekiz, İtalya, İspanya gibi ülkeler daha önce sigorta modelini uygularken bugün genel vergilerle finansman modeline geçiyorlar. Ayrıca İsrail ve Türkiye bugüne kadar genel vergilerle finansmanı uygularken bu ülkelerde sigorta modeline doğru bir geçiş çabası söz konusu. Bu geçiş sürecindeki ülkelere bakacak olursak otoriter askeri despotik yönetimler sigorta modellerine daha eğilimli, demokratikleşme arttıkça genel vergiye doğru geçiş eğilimi ortaya çıkıyor. Bir de tamamen kamucu, sosyalist bir model olarak Küba’daki sağlık ve sosyal güvenlik modeli var.

Şimdi vergiye dayalı modelle sigortaya dayalı modelin birbirine göre avantaj ve dezavantajlarını karşılaştıralım; öncelikle vergiye dayalı modeller toplumun tümünü kapsar, sağlık hizmetinde kapsam daha geniştir, hatta daha doğru ifade ile sağlık hizmetinin sınırı yoktur yani ne kadar sağlık hizmetine ihtiyacınız varsa ve o ülkenin, sağlık sisteminin olanakları ne kadarsa hepsini kullanabilirsiniz. Sağlık hizmetlerine ulaşmada ve finansmanında vergiye dayalı modeller daha eşitlikçidir. Ülkenin en doğusuyla en batısı, en gelişmiş yeri ile en geri kalmış bölgesi sağlık hizmetleri açısından fark nispeten daha azdır. Vergiye dayalı modelde sağlık hizmetinin gereksiz kullanımını çok daha düşüktür, çünkü her an için sizin ulaşabileceğiniz ve sizin için hazır bekleyen bir sağlık hizmet sunumu vardır, Sizin o hizmete ulaşma konusunda geleceğe yönelik bir endişeniz olmadığı için gereksiz bir kullanıma yönelmezsiniz. Ulusal ve merkezi bir planlamaya dayandığı için bölgesel eşitsizlikleri azaltıcı bir etki söz konusudur. Yine vergiye dayalı modellerde daha ucuz ama daha

⁸³ Koray, a.g.e., s.329.

etkin ve sağlık göstergeleri açısından olumlu ıktıları olan koruyucu sağlık hizmetleri öncelenir.

Finansman açısından da vergiye dayalı model, geliri yeniden dağıtıcı bir mekanizmaya sahiptir, yani varlıklı kesimlerden alınan katkı daha yoksul kesimlere aktarılmış ve ikincil bir paylaşım yaşanmış olur. Ayrıca bu sistemde devletin vergi toplama motivasyonu daha yüksek, yönetim giderleri ise daha düşüktür ve sağlık hizmetlerinin birim maliyeti daha düşüktür.⁸⁴

Sigortaya dayalı modellerin özelliklerine bakacak olursak: Öncelikle herkesi kapsamaz, getirilen tasarıda genel sağlık sigortası ve sosyal güvenlik reformunu herkese zorunlu bir sigorta modeli olduğu ifade ediliyor ancak tasarının bütününe baktığımızda kapsamın daralacağı, kayıt dışılığın artacağını söyleyebiliriz.

Yeni tasarıya göre primini ödemeyenler, borcu olanlar hizmetlerden yararlanamazlar, kapsamın dışında kalırlar. Sigorta modellerinde temel teminat paketleri vardır, yani aynı özel sigortacılıkta olduğu gibi size bir temel teminat paketi sunar ve o paketin kapsamındaki hizmetleri alabilirsiniz, kapsama girmeyen hizmetlere ihtiyacınız olursa bu hizmetleri alamazsınız. Temel paketin dışındaki hizmetleri almak isterseniz cepten ödeme yapmanız gerekir ya da destekleyici bir özel sigortaya kayıtlı olmanız gerekir.

Sonuç olarak ulusal geliri düşük olan bizim gibi ülkeler açısından sigorta modelinin sürdürülmesi daha zordur. Sigorta modeli için dünyanın en kötü modelidir ve asla uygulanamaz gibi bir şey söylemek de mümkün değildir. Pek çok ülkede başarılı bir biçimde uygulanıyor. Avrupa'daki örneklerine bakarsak görürüz, fakat bu ülkelerin gelir düzeyleri bizlerden çok çok yüksek ve çalışma yaşantısıyla ilgili hem hukuki hem sosyal hem ekonomik düzenlemeleri bizden çok ileridedir.

Sigortaya dayalı sistemlerde yönetim giderleri her zaman daha yüksektir. Bu tasarıya da bakacak olursak pek çok yeni yönetsel yapının

⁸⁴ Latin Amerika'da Sağlık Reformları Neden Başarısız Oldu? <http://www.ses.org.tr>. (16.06.2010).

oluşturulduğunu ve ciddi miktarda yönetim harcamalarının atacağını söyleyebiliriz.

Ayrıca sigorta sistemi ilaç tekellerinin, ilaç ve teknoloji sermayesinin belirimine daha açıktır. Çünkü sonuçta çok ciddi bir fon birikimi söz konusudur ve bu sermayenin iştahını kabartır. Yani bugün SSK dediğimiz kurum Türkiye bütçesinden sonra ikinci en büyük bütçedir. 30 katrilyon yakın (Eski parayla Liraya) bir bütçesi var ve bütün savaş bu paranın üzerinde dönüyor. Aslında yeni tasarıların detaylarına baktığımızda teknik olarak eksiklikler, yenilikler ya da kötü tercüme bulabiliriz, ama esas mesele 30 katrilyona (30 milyar TL) yakın bir pasta var ve bu pasta herkesin iştahını kabartıyor.⁸⁵

1980'li yıllardan sonra tüm dünya da genel olarak sigorta modeline doğru bir eğilim var diye tanımlanıyor. Özellikle eski Sovyet ülkelerinde benzer programlar uygulanıyor. Ayrıca Latin Amerika ve Asya da pek çok ülke, Dünya Bankası reform programlarını uygulayarak sigortaya dayalı modellere geçişe zorlanıyorlar. Türkiye de bu uygulamanın adı ise GSS'dir.

4.1. SAĞLIK SİGORTASINA İLİŞKİN DEĞİŞİKLİKLER

Ülkemizde Genel Sağlık Sigortası düşüncesi ilk kez 1946 yılında gündeme gelmiştir. Ancak bir türlü uygulanamamıştır. Şartların olgunlaşmasıyla birlikte 2003 yılında hazırlanıp kamuoyuna sunulan Acil Eylem Planı'nda GSS hayata geçirileceği duyurulmuş ve bu noktada çalışmalar hız kazanıp 2006 yılında Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası adıyla yasallaşmıştır. 1 Ekim 2008 uygulamaya geçilmiştir.⁸⁶ Bu süreçte GSS'ye yapılan eleştirilerin ortak noktasını; sağlık hizmetlerinde kamunun ağırlığının azalması, özelleşmenin önünün açılması, vatandaşlık hakkı anlayışının müşteri anlayışına dönüştürülmesi, sağlık hizmetlerinde rekabet gibi yeni liberal eğilimlere karşı tepkiler oluşmaktadır.

⁸⁵ Çağdaş Eczacılar Derneği, Sosyal Güvenlik Sistemi Nereye? <http://www.ced.org.tr>. (17.06.2010).

⁸⁶ www.tisk.org.tr. (18.06.2010).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu "Sosyal Güvenlik Reformu" adlı kitapta 5510 sayılı kanunda;

- Tüm vatandaşların sağlık güvencesi kapsamına alınması,
- Kapsama alınan kişilerin, aynı sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlandırılması ve farklı uygulamalara son verilmesi,
- Çağdaş sağlık anlayışı benimsenerek, kişilerin hasta olduktan sonraki tedavilerine ait bedellerin ödenmesinin yanında, hasta olmalarını önlemeye yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin kapsama alınması,
- İlk defa 18 yaş altı çocukların, anne ve babalarının genel sağlık sigortalısı olarak tescil edilmesine ve 30 günlük genel sağlık sigortası primi ödenmiş olmasına bakılmaksızın sağlık hizmetinden yararlandırılmaları,
- Sağlık Bakanlığınca sağlık hizmeti olarak kabul edilmeyen hizmetler ile estetik amaçlı hizmetler dışındaki tüm sağlık hizmetlerinin sağlık teminat paketi içinde yer alması,
- Ülkemizdeki sağlık hizmetleri bedellerinin, Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı temsilcilerinin de yer aldığı komisyon marifetiyle belirlenmesi ve farklı fiyat uygulamalarına son verilmesi, gibi amaçların yer aldığı belirtilmiştir.⁸⁷

4.1.1. Genel Sağlık Sigortasının Kapsamı

Getirilen düzenleme ile halen sağlık hizmetlerinden yararlanarlara ek olarak isteğe bağlı sigortalılar, 18 yaşına kadar çocuklar, vatansızlar ve sığınmacılar, Türkiye'de ikamet eden ve kendi ülkesinde sigortalı olmayan yabancı ülke vatandaşları kapsama alınmıştır.18 yaşından küçük çocuklar, ebeveynlerin sigortalı olup olmamasına ya da prim borcuna bakılmaksızın

⁸⁷ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2008. www.calisma.gov.tr. (18.06.2010).

sağlık hizmetlerinden faydalanabileceklerdir. GSS'nin 18 yaşına kadar olan çocuklara prim zorunluluğu olmaksızın sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı vermesi kuşkusuz reform paketinin en olumlu yanlarından biridir. Diğer önemli katkı vatansızları ve sığınmacıları kapsama almasıdır.⁸⁸

Sonuçta pek çok kesimi kapsama alması olumlu bir gelişme. Diğer taraftan nüfusun önemli bir kısmının, adı her ne kadar “Genel” olsa da GSS kapsamı dışında kalması ihtimal dâhilindedir. Bu ihtimal gerçekleşirse GSS'nin, kapsadığı nüfus açısından, Sınırlı Sağlık Sigortasına dönüşmesi kaçınılmaz olacaktır.

4.1.2. Genel Sağlık Sigortasının Primi

Mevcut sistemde sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için SSK'lıların kendisi için 90 gün, bakmakla yükümlü olduğu eş ve çocukları için 120 gün prim ödemiş olması gerekmektedir. Bağ-Kur'lu bir kişi ilk defa sigorta yaptırmışsa 240 gün, işe ara verip yeniden sigorta yaptırmışsa 120 gün prim ödedikten sonra sağlık hizmetlerinden faydalanabilecektir. Emekli Sandığı mensuplarında ise süre şartı bulunmamaktadır. GSS ile sağlık hizmetinden yararlanabilmek için ilk taslakta 90 gün iken son taslakta 30 gün olarak belirlenmiştir.⁸⁹

İşçi, memur ve esnaf statüsüne girmeyen, yani çalışmadan dolayı herhangi bir zorunlu sigortalılığı bulunmayanlardan ödeme gücü olanlar GSS primini kendileri ödeyecektir. Aile içinde kişi başına düşen geliri asgari ücretin 1/3 ünden az olanların GSS primi devlet tarafından karşılanacaktır. Devlet tarafından ödenmesi planlanan bu primler, Sosyal Yardımlar ve Primsiz Ödemeler Yasa Tasarısı'nın sağlık yardımı olarak tanımlanan bölümünü oluşturmaktadır, (Sadaka Devleti). Ancak bu tasarı hala hazırlık aşamasında olduğu için bu süreç içinde Yeşil Kart'ın nasıl bir dönüşüme uğrayacağı belirsizlik içindedir.⁹⁰

⁸⁸ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenliğin Tek Çatı Altında Toplanması ve Genel Sağlık Sigortasının Oluşturulması, www.calisma.gov.tr. (21.06.2010).

⁸⁹ Ahmet Kıvanç, “Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem”, Radikal, 23.04.2008.

⁹⁰ Sinem Adar, “Kim İçin Ne Kadar Güvenlik?”, Birikim Dergisi, 2006, Sayı: 205–206, s.14–18.

Mevcut sistemde yeşil kart alabilmek için aile içindeki kişi başına düşen gelirin aylık net asgari ücretin 1/3'ünden az olması yeterlidir. GSS ile Yeşil Kart statüsüne girebilmek için aile içindeki kişi başına düşen gelirin aylık brüt asgari ücretin 1/3'ünden az olması gerekmektedir.

Yeni sistemde primini kendisi ödemek durumunda olan ailelerde anne ya da baba adına ödenecek prim sadece eşle 18 yaşından küçük çocukları kapsayacaktır. Eğer çocuk lise ve dengi bir öğrenim görüyorsa veya Mesleki Eğitim Kanunu çerçevesinde aday çıraklık ve çıraklık eğitimi görüyorsa 20 yaşına kadar, üniversite öğrencisiyse 25 yaşına kadar, anne ve babası üzerinden sağlık hizmetinden yararlanabilecektir. Çocuk okula gitmiyor ve belirtilen yaşlardan büyük ise sağlık hizmetinden faydalanabilmek için GSS primi ödenmesi gerekmektedir.⁹¹

Mevcut sistemde öğrenim çağını aşmış ancak herhangi bir işte çalışmayan kız çocukları evlendikleri tarihe kadar anne ya da babasının üzerinden sağlık hizmetinden faydalanabilmektedir. Yasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar bu şekilde kazanılmış hak elde eden kız çocukları için yeni sistemde de uygulama değişmezken, yasanın yürürlüğe girdiği tarihte kazanılmış hak elde etmemiş kız çocukları ayrı bir birey olarak kabul edilip GSS primi ödemek zorunda kalacaktır.⁹²

4.1.3. Katılım Payları

GSS ile katılım payı alınacak hizmetler; ayaktan tedavilerde hekim ve diş hekimi muayenesi, ortez, protez, iyileştirme araç ve gereçleri, ayakta tedavide sağlanan ilaçlardır. Yeni sistemde ayaktan tedavide hekim ve diş hekimi muayenesinde 2 YTL katılım payı alınacaktır. Büyük hastanelerde yığılmaları önlemek ve gereksiz durumlarda üniversite hastanesine gitmeyi engellemek için muayene ücreti Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından 5 katına kadar arttırılabilecektir.⁹³

⁹¹ Ahmet Kıvanç, "Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem", Radikal, 23.04.2008.

⁹² Kıvanç, a.g.y.

⁹³ Kıvanç, a.g.y.

Katılım payı alınmayacak tek istisna, operasyonlarda yararlanarak gazi olan güvenlik güçleri ile milletvekilleridir. Görevdeki ve emekli milletvekilleri ile bunların bakmakla yükümlü oldukları eş ve çocuklarının ödemeleri gereken katılım payları, TBMM bütçesinden karşılanacaktır.⁹⁴

Sosyal güvenlik sisteminin finansman dengesini düzeltmek için çıkartıldığı iddia edilen yasada, milletvekillerinin yanı sıra belediye başkanları için kabul edilen bir düzenlemeyle giderler daha da arttırılmıştır. Yasayla 2005 yılında Emekli Sandığı'na bağlı belediye başkanı emeklilerine sağlanan makam tazminatından SSK ve Bağ-Kur'a tabi belediye başkanlarının da yararlandırılması sağlanmıştır. SSK ve Bağ-Kur'luların bu haktan yararlanabilmesi için 25 yıl sigortalılık, 9 bin gün sigorta primi veya 60 yaş koşulunu gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu düzenlemeyle, Büyükşehir belediye başkanlarının aylıkları 1,187 YTL, il belediye başkanlarınınki 1,039 YTL, ilçe ve ilk kademe belediye başkanlarının emekli aylıkları ise 445 YTL, artacaktır. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun bu düzenleme çerçevesinde belediye başkanlarına yapacağı ödemeler, her ay hazineden karşılanacaktır. Bu haktan sadece şu an görevdeki belediye başkanları değil, eski belediye başkanları ile yaşamını yitirmiş olanların ölüm aylığı bağlanmış olan eş ve çocukları da yararlanacaktır.⁹⁵

GSS primleri devlet tarafından ödenecek derecede yoksul olduğu kabul edilen toplum kesimleri için "ödemiş oldukları katılım payı... Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun hükümlerine göre kendilerine geri ödenir" denilmektedir. Toplumun en yoksul ve korunmaya muhtaç kesimlerinin, sağlık hizmeti esnasında katılım payı ödemek zorunda bırakılmalarını, daha sonra da ödedikleri katılım payını geri almak için uğraş vermek durumunda bırakılmalarını sosyal adaletle bağdaştırmak mümkün değildir.⁹⁶

Katılım payı alınmayacak durumlar ise iş kazası ve meslek hastalığı halleri, askeri tatbikat ve manevralarda sağlanan sağlık hizmetleri, afet hali

⁹⁴ Ahmet Kıvanç, "Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem (3)", Radikal, 21.04.2008.

⁹⁵ Kıvanç, a.g.y.

⁹⁶ DİSK, SSGSS Yasası Değişik Biçimiyle de Çalışanların ve Halkın Sağlık ve Sosyal Güvenlik Hakkını Karşılıyor. <http://www.disk.org.tr> (22.06.2010).

nedeniyle sağlanan sağlık hizmetleri, aile hekimi muayeneleri, kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri, kronik hastalıklar ile hayati önemi haiz protez ve ortezler, kontrol muayeneleri, organ, doku ve kök hücre naklinin gerektiği durumlarda.

Sonuçta GSS ile sağlığı bir hak olarak kabul eden, dolayısıyla da sağlığı bütüncül olarak gören ve bunu sağlayan bir sistem yerine sadece belirlenmiş sağlık hizmetleri için belirlenmiş miktarı aşmayan sağlık yardımı yapan bir sisteme getirilmektedir.

4.1.4. Temel Teminat Paketi

Sağlık hizmetleri: koruyucu sağlık hizmetleri, tedavi hizmetleri ve iyileştirme hizmetleri olarak bütüncül bir yapı gösterir. Kişilerin hastalık öncesi alacakları hizmet ile hastalandıklarında ulaşacakları tedavi hizmetleri ve ihtiyaç durumunda da tedavi sonu rehabilitasyon hizmetleri bir bütünsellik içindedir. Bu bütünselliği ortadan kaldıran ve her hizmet sunumunu da kendi içinde parçalara bir sağlık yardım anlayışı sağlık hizmetinin etkinliğini olumsuz olarak etkileyecektir.

Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi, Alma Ata Bildirisi, DSÖ Ljubljana Bildirgesi'nde yer aldığı üzere sağlık hizmetleri alanında yapılacak bütün düzenlemeler, birinci basamak sağlık hizmetleri olarak, her düzeyde sağlık hizmetlerini iyileştirmeyi ve sağlığı korumayı, hayat kalitesini iyileştirmeyi, hastalıkları önlemeyi ve tedavi etmeyi, hastalıkların rehabilitasyonunu ve acı çeken ve ölümcül hastalara bakılmasını temin etmelidir.⁹⁷

Bazı koruyucu sağlık hizmetleri ile bazı hastalıkların, bazı tahlil ve tetkiklerin, bazı tıbbi müdahalelerin Genel Sağlık Sigortası'nca karşılanmasının sağlanacağı bir sistem getirilmiştir. Şu anda hangi sağlık hizmetlerini kapsayacağı tam olarak belli olmayan ve Genel Sağlık Kurumu'nun tamamen yetkisi içinde "Maliyet-fayda, maliyet-etkinlik ve benzeri ölçütler" temelinde

⁹⁷ Tankut Centel, Avrupa Sosyal Şartı ve Türk Sosyal Hukuk Düzeni, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Milli Komitesi 15.Yıl Armağanı, Türk Kamu-Sen Yayını, İstanbul, 1991, s.95.

belirlenecek sağlık hizmetlerinin toplumun ve kişilerin sağlık ihtiyaçlarına göre değil de kurumun mali durumuna göre ynetmenliklerle ilan edileceği belirtilmektedir. Bu anlayış, sağlıkta var olan eşitsizliklerin daha da artmasına neden olacaktır.⁹⁸

Belirlenen bu asgari düzeyin üzerinde ve bütünlüklü sağlık hizmetine gereksinimi olanlar için GSS Taslağı'nın 87.maddesinin gerekçesinde; "düzenleme ile GSS kapsamı dışında tutulan sağlık hizmetlerinin kişilerin istekleri doğrultusunda kendilerinin yapacakları doğrudan ödemelerle veya özel sağlık sigortası hizmeti sunan kurumlardan satın alacakları sağlık sigortacılığı hizmetinden yararlanma yoluyla karşılayabilmelerinin yolu da açık bulunmaktadır."⁹⁹ Kalp hastaları, kanser hastaları, diyaliz hastaları gibi sürekli tedavi gören ve tedavi masrafları fazla olan hastalıklar, büyük ihtimalle kapsam dışı tutularak, bunlar için tamamlayıcı sigortacılık getirilecektir. Özel tamamlayıcı sigortaların da bu tür hastalıklar için yapacakları sağlık ödemelerinin yüksekliliği nedeniyle bu masraflı hastaların primlerini yükseltmeleri gündeme gelecektir.

Kısacası tamamen kişisel ekonomik güce cevap veren bir sağlık hizmeti anlayışının egemen olacağı, yaşamını devam ettirme talebinin serbestçe pazarlanacağı bir düzen getirilmektedir.¹⁰⁰

GSS'nin sigortalıya verdiği sağlık yardımına rağmen sigortalının tedavi süresinin uzaması ve iş grmezliğinin artması durumunda kuruma ek yeni masrafların çıkmasını önlemek için sigortalıyı cezalandırıcı hükümlere yer verilmektedir. Kişi hekim tarafından kendisine önerilen tedavi ve uygulamaları başta yoksulluk olmak üzere cehalet, kültürel vb nedenlerle yerine getirmezse kurumunda yapacağı iş görmezlik ödeneğinin 1/4 oranına kadar azaltılması kişinin sağlığını daha da önemlisi yaşamını olumsuz etkileyecektir.¹⁰¹

⁹⁸ Sosyal Güvenlik Tasarısında 9 Madde Daha Geçti, NTVMSNBC, 03.04.2008.

⁹⁹ 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Genel Sağlık Sigortası Kanunu. <http://www.alomaliye.com>. (25.06.2010).

¹⁰⁰ DİSK, SSGSS Yasası Değişik Biçimiyle de çalışanların ve Halkın Sağlık ve Sosyal Güvenlik Hakkını Karşılamıyor. <http://disk.org.tr>. (26.06.2010).

¹⁰¹ Ahmet Kıvanç, "Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem (5)", Radikal, 23.04.2008.

GSS yapılan tüm bu değişikliklerin temel nedeni, aslında ortada yer alan pastadan büyük bir dilim koparabilmektir. Şimdi Genel Sağlık Sigortasında ticari esaslara dayalı bir sistemin oluşabilmesi için yapılan uygulamalar ele alınacaktır.

4.2. SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM POLİTİKASI VE ORTAYA ÇIKACAK TABLO

Mevcut hükümetin, IMF'nin baskısıyla hayata geçirdiği sağlık "Reformu" nun esasları şu adımlardan oluşuyor:

- 1) Sağlık hizmetlerinin finansman ve sunumunun birbirinden ayrılması; finansman için GSS'nin oluşturulması.
- 2) GSS kapsamına girecek sigortalılara "temel teminat paketi" adı altında sınırlı sağlık hizmeti verilmesi.
- 3) 3-Sağlık Bakanlığı'nın sağlık hizmeti sunumundan çekilerek piyasayı "planlayan ve denetleyen" yeni bir konuma dönüşmesi.
- 4) Birinci basamak sağlık hizmetlerinin 'Aile Hekimliği'ne geçilerek özelleştirilmesi.
- 5) İkinci basamak sağlık hizmetlerinin özel hastaneler ve işletmeye dönüştürülerek yerel yönetimlere devredilecek "kamu" sağlık kurumları eliyle yürütülmesi.

Sağlığın finansman ve sunumunun ayrılmasının önünde engel oldukları için SSK sağlık kurumları yok edildi. Aile hekimliğine geçilen 23 ilde yaklaşık 1.500 sağlık ocağının kapısına kilit vuruldu. Şimdilerde GSS uygulamaya sokuldu.

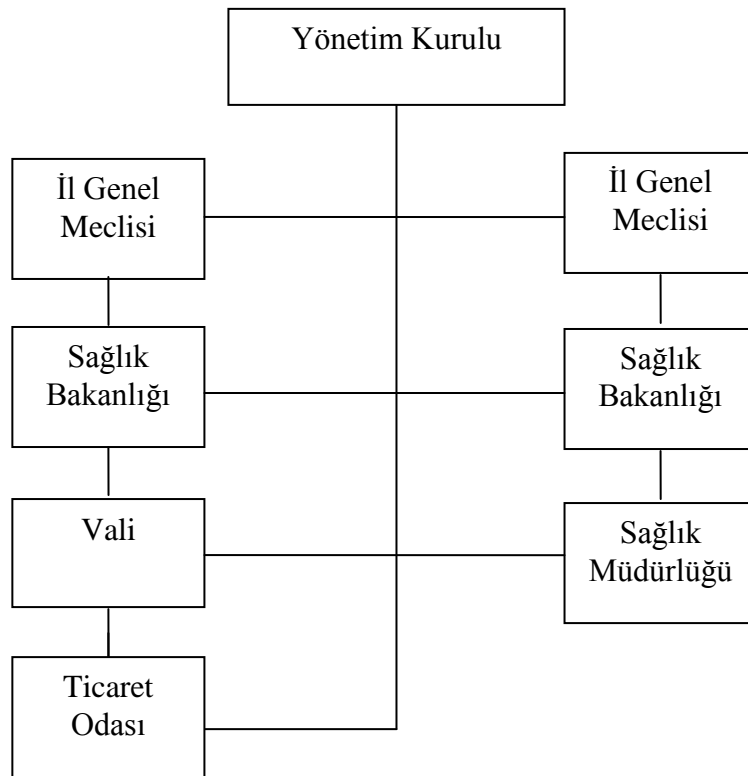
Bir sonraki adım da hazır bekliyor. "Kamu Hastane Birlikleri Kurulması hakkında Kanun Tasarısı" TBMM'nin gündeminde Meclis'ten geçecek olursa mevcut kamu hastaneleri birleştirilip "Birlik"lere

dönüştürülecek ve yedi kişilik Yönetim Kurulu'ndaki tek "sivil toplum örgütü temsilcisi" de Ticaret Odası tarafından belirlenecek.¹⁰²

Tasarıya göre bu Yönetim Kurulu; "birliğin her türlü araç, gereç, malzeme, taşınırları ile tapuda birlik adına kayıtlı taşınmazları üzerindeki yapı ve tesisler ile birlikte satmak, kiralamak, kiraya vermek, devir ve takas işlemlerini yürütmek; hazineye ait ve birliğe tahsisli taşınmazları... Kiraya vermek, işletmek, işlettirmek" yetkisine sahip olacak.

Kısacası, mevcut hükümetin Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın esası; kamunun sağlık hizmeti sunumundan çekilmesi, sağlığın metalaştırılması, sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi ve sağlık sisteminin de özelleştirilmesidir.

GSS' de işte bu piyasalaşan sağlık hizmetlerinin finansmanını sağlayacaktır. Oluşturulmaya çalışılan bu sistemi şu şekilde gösterebiliriz.

Şekil 1: Kamu Hastane Birlikleri Hakkında Kanun Tasarısı

Kaynak: Aziz Çelik, *Sosyal Güvenlikte Hak Kaybı Dönemi*, Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara, 2008.

¹⁰² Tufan Kara, Sosyal Güvenlik Reformu ve GSS Değerlendirilmesi. <http://www.calismatoplum.org>. (29.06.2010).

4.2.1. GSS'nin Neo-Liberalizm Özlemi: Sağlıkta Yaşanacak Sorunlar

Muhtemelen nüfusun önemli bir bölümünü dışarıda bırakan, kapsadığı nüfusa prim borcu olduğu koşullarda sağlık hizmeti veremeyen, buna karşılık katılım payı-öğretim üyesi farkı-otelcilik hizmetleri farkı- ilave ücret benzeri ödemelerin giderek çeşitleneceği ve artacağı bir Genel Sağlık Sigortası sistemi gündeme gelecektir.

GSS bütçesi “açık” vermeye başladığında ya primlerde ve katılım paylarında artış ya da temel teminat paketinde daralma; daha kötüsü, muhtemelen her ikisi birden olabilecektir.

Aile hekimi muayenehanelerine ve işletmelere dönüştürülmüş, bir bölümü özelleştirilmiş, kalan bölümü özel sektörün saldırgan rekabeti karşısında iyice geriletilmiş; bugünkünden de yetersiz ve küçük bir kamu sağlık sistemi yürürlükte olabilecektir.

Kamudan aktarılan kaynaklar ve hastalardan alınan paralarla karlılık oranları artan, gittikçe sektörün baş aktörü haline gelen özel sağlık sektörü ve bu özel sağlık sektörünün karşısında yapayalnız kalmış, alacağı her sağlık hizmeti için yine giderek astronomik miktarlara ulaşan ödemeler yapması gereken; aksi durumda hizmete ulaşamayan sigortalılar söz konusu olacaktır.

Sonuçta GSS hakkında varılan ortak eleştirileri şu şekilde ele alabiliriz. Tasarıya göre yeni bürokratik ve yönetsel yapılar oluşmakta, ayrıcalıklı bir yönetici sınıfı oluşmakta bu nedenle yönetim giderlerinde ciddi bir artış olacaktır bu artış verimsizdir. Kişilerin hizmete ulaşması açısından ciddi kısıtlılıklar getirilmektedir bu nedenle etkin ve eşitlikçi değildir.

Toplam sağlık harcamalarında çok ciddi artış olacaktır, bu nedenle verimsizdir. Sağlık hizmetleri tedavi merkezli olacağı için, teknoloji ve ilaç ağırlık olarak yürütülecek, koruyucu hizmetler önemsizleşecektir, bu açılardan önerilen sistem verimsizdir, eşitlikçi ve etkin değildir. Zaman içinde sağlık göstergelerinde ciddi gerileme söz konusu olacaktır, bulaşıcı hastalıklarla

mücadelede, toplumu tehdit eden genel sağlık problemleriyle mücadelede geriye düşülecektir, bu yönleri ile GSS etkin değildir, verimsizdir.

Sağlık çalışanları açısından bakıldığında ise; kolektif çalışma ortamı bozulacak, sağlık çalışanları arasında iş barışını zedeleyen rekabet ortamı kolektif bir hizmet olan sağlık hizmetinin üretimi önünde engel haline gelecek en azında bu kolektif hizmeti zedeleyecektir. Bu yapı farklı yönetici sınıf ve onlara yönelik farklı ücretlendirmeler öngördüğü için yeni bir bürokratik kesim oluşumuna neden olacaktır, buna karşın üreten sağlık emekçisi kesim açısından ücretlerde ve özlük haklarda gerilemeler yaşanacaktır.

Bu tasarıya göre sağlık hizmetinde özel sektörün ağırlığı gittikçe artacak ve bir süre sonra özel sektörün tekelleşmesi, takım tekeli haline dönüştüğü görülecektir. Zaten bu gün özel sağlık sektörünün, uluslar arası ilaç ve teknoloji tekellerinin, ülke sağlık politikaları üzerinde belirleyicilikleri söz konusu, tasarı sağlık alanının tamamen bu merkezlerin belirleyiciliğine ve kar alanına dönüştürüyor.

Asli işlevi büyük ölçüde özelleştirilmiş bir sağlık ortamında kamusal havuzu özel sektör boşaltmasını sağlayacak bir finansman modeli.

İşte GSS uygulandığında beraberinde ortaya çıkacak görüntü böyle olacaktır. GSS'nin bütün hikâyesini, aslında neo-liberalizmin yirmi yıllık sloganıyla özetlemek mümkün; “sosyal devlet, yıkılacak.”

4.3. 5510 SAYILI YASANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

- 1) Muayene ücreti bir yılda 6,5 kat artmıştır.1.basamak sağlık Ocaklarında 2 TL, devlet ve üniversite hastanelerinde 8 TL ve özel hastanelerde 15 TL'ye çıkarılmıştır. Daha önceki uygulama Danıştay tarafından durdurulmasına rağmen 18 Eylül 2009 tarihinde çıkarılan bir tebliğle muayene ücretleri arttırılmıştır.
- 2) İlaçta gerek sigortalıların ve gerekse emeklilerin ödediği katkı payı yükseltilmiştir.

- 3) 18 yaşın altındaki çocukların anne veya babası GSS kapsamında değilse bu çocuklar da sağlık yardımı alamayacaklardır.
- 4) 18 yaşını doldurup eğitime devam etmeyen, çalışmayan ve evlenmemiş kız çocukları da sağlık yardımlarından yararlanmayacaklardır.¹⁰³
- 5) Emekli aylıklarında güncelleme katsayısı ve refah payı uygulaması kalktığında 1 Ekim 2008'den sonra emekli olanların aylıkları giderek düşmeye başlamıştır. 1 Ekim 2008'den sonra çalışmaya başlayanlarda emeklilik süresi 9000 bin prim gün süresine göre emekli olacaklardır.¹⁰⁴ Buda Türkiye'de kısalan insan ömrüyle kıyaslanınca "mezarda emeklilik" söyleminin ne derece doğru olduğunu ortaya koymaktadır.
- 6) Özellikle kriz nedeniyle Ekim 2008'den itibaren aktif sigortalı sayısında düşüş yaşanmıştır. 2008 yılında aktif pasif oranı, yani emekli başına düşen sigortalı düşüş kaydetmiştir. 2008'de 1.9 olan bu oran 2009'da 1.78'e gerilemiştir. Bu oran, 2001'den bu yana en düşük aktif/pasif oranıdır. 2002'de bu oran 2.03'tü. 2009'da 8.2 milyon emekliye karşılık 14.6 milyon sigortalı bulunmaktadır, dolayısıyla aktif/pasif oranı 1.78'dir. Ekim 2008'i takip eden bir yıllık sürede 890 bin kişi işini kaybetmiştir. SGK'daki aktif sigortalı sayısındaki bir milyon kişiye yakın bu düşüş, gelirlerinde de azalmaya yol açmıştır.
- 7) SGK'nın 2009 yılı sonu itibariyle finansman açığı 30 milyar TL'dir. Bu miktar, sağlık ve ilaç giderleriyle daha artmaktadır. 2008'de kurumun prim gelirlerinin emekli aylığı ve sağlık giderlerini karşılama oranı % 64.6 iken bu oran % 54.5'e düşmüştür. 2010 bütçesinde sağlık (özel sağlık kurumlarına yapılan aktarma dahil) ve ilaç giderleri de dikkate alınarak SGK'ya 57.7 milyar TL, aktarılması öngörülmektedir. SGK'nın finansman

¹⁰³ Ahmet Kıvanç, "Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem (5)", Radikal, 23.04.2008.

¹⁰⁴ Ahmet Kıvanç, "Emeklilik Artık Daha Zor Olacak", Radikal, 18.04.2008.

açığının bütçenin yanı sıra muayene, ücreti, ilaç katkı payı ve dolaylı vergilerdeki artışlarla karşılanması gündemdedir.

Başta belirtildiği gibi sosyal güvenlikte uygulanan vergiye dayalı sistemin sigorta sistemine göre daha avantajlı olduğu, gelirin yeniden dağıtılmasında etkili olduğuna değinilmişti. Zaten sosyal güvenlik, tanımı gereği gelirin yeniden dağılımını sağlar. Fakat bunu yaparken uygulayacağı sistem vergiye dayalı sistem olmalıdır. Yoksa Türkiye’de sosyal güvenlikte bu amaçla yapılan düzenlemeler sonucunda. Zengin %20 kesim milli gelirden %50 oranında pay alırken en yoksul yüzde 20’lik kesim ise yüzde 10 oranında bir pay almaktadır. Buda gösteriyor ki sosyal güvenlik gerçek anlamda Türkiye’de uygulanmamaktadır. Ayrıca yeni yasada emeklilik süresi uzayınca işçi de asgari ücret üzerinden sigortalanıp aradaki farkın ücretine eklenmesini istiyor. Bu durum da işverenin sigorta ve vergi yükünü azaltıyor, kurumun gelirlerinin azalmasına neden oluyor.

Ayrıca kurumlar vergisi ve benzeri vergilerde indirim yapılması, belli bir miktardaki faiz geliri elde edenlerin vergiden muaf tutulması, devletin vergi gelirlerini azaltmakta, sonuçta sosyal harcamalar kısıtlanmakta ve 5510 sayılı sosyal güvenlik hakkını kısıtlayan yasalar gündeme gelmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geniş anlamıyla sosyal güvenlik, bir ülke halkının bugünü ve yarınını güvence altına almayı amaçlayan ve birbiri arasında sıkı bir birlik ve uyum kurulmuş olan bir kurumlar bütünüdür. Başka bir ifadeyle, sosyal güvenlik bir mesleksel, fizyolojik ya da sosyo-ekonomik riskten ötürü geliri ya da kazancı sürekli ya da geçici olarak kesilmiş kimselerin geçindirme ve yaşama gereksinmelerini karşılayan bir sistemdir.¹⁰⁵

Dünyada sosyal güvenlik sistemi önemli bir mali kriz içinde bulunmaktadır. Bu nedenle dünyada sosyal güvenlik alanında köklü bir reform süreci yaşanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, uzayan insan ömrü ve azalan doğum oranı, ekonomik büyümenin yavaşlaması, kronik hale gelen işsizlik ve sağlanan yardımların yüksek oluşu nedeniyle sosyal güvenlik harcamaları için ülkelerin milli gelirlerinden ayırdıkları paylar giderek artmış, makroekonomik dengeleri ve rekabet gücünü tehdit eder boyuta ulaşmıştır. AB ülkeleri ekonomik istikrarın ve sürdürülebilir büyümenin temini için Maastricht Anlaşması'nın öngördüğü yükümlülükleri, sosyal güvenlik harcamalarında kısıntıya gitmeden yerine getiremeyeceklerini öngörmüşlerdir. Dolayısıyla, sosyal devletin sorumluluk sınırlarının yeniden gözden geçirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Artık cömert sosyal güvenlik sistemlerinin devamının mümkün olmadığına kanaat getiren gelişmiş ülkeler, yeni politikalar geliştirmekte ve sürdürdükleri reform çalışmaları dahilinde de harcamaların kısılmasına ve gelirlerin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapmaktadırlar.¹⁰⁶

Bu yeniden yapılanma, bir taraftan devletin ekonomik ağırlığının hızla törpülenmesi, diğer taraftan pazar egemenliğinin demokratik süreç yerine karar verici konuma gelmesi gibi oluşumlara yol açmıştır. Pazarın, her türlü kaynak kullanım ve paylaşımında belirleyici konuma gelmesi karar verme süreci içinde belirgin bir ussallığın ön plana çıkması anlamını taşımaktadır. Bu ussallık iş dünyasının ussallığıdır. Açıkça görülebileceği üzere ne küresel ne de ulusal

¹⁰⁵ Cahit Talas, Sosyal Ekonomi, S. Yayınları, Ankara, 1983, s.323.

¹⁰⁶ DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001, s.11-12.

pazar demokratik kurumlar değildirler. Artık toplumda kimin neyi, nasıl ve ne kadar alacağını demokratik siyasal süreç değil, demokratik olmayan kurum yani pazar belirlemektedir. Bu çözümleme, bugünün siyasal bilimi için ciddi bir tartışma alanı oluşturmakta ve ortaya kötümser değerlendirmeler çıkabilmektedir.¹⁰⁷

Dünyada sosyal güvenlikle ilgili yapılan bu düzenlemelere paralel olarak Türkiye’de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın sosyal güvenlik sistemine ilişkin raporlarında; oluşturulmaya çalışılan yeni sistem sosyal güvenlik yerine “sosyal koruma sistemi” olarak tanımlanmıştır. Ancak sosyal güvenlik literatüründe sosyal koruma daha çok primsiz sistemi tanımlamakta ve içerik itibarıyla sosyal güvenlikle daha dar bir alanı ifade etmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin, “sosyal koruma” olarak adlandırılması, bugün bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olarak çalışanların mevcut haklarının önemli bir bölümünden gelecekte yararlanmayacakları anlamına gelmektedir. Yeni oluşturulan “sosyal koruma kurumuna” standart belirleme, veri toplama, mevzuat düzenleme gibi görevler verilmekte, sosyal güvenlik hizmetinin sunumu ise açıkça tanımlanmıştır.¹⁰⁸ Sonradan “sosyal güvenlik sistemi” olarak değiştirilse de yeni sisteme öncelikle koruma adı altında yaklaşılmış olması sosyal güvenlik sisteminin temelinde yatan anlayışı açıkça ortaya koymaktadır.

5510 sayılı yasa çerçevesinde yapılan düzenlemeler ile öncelikle aylık bağlanma oranı azaltılırken, emeklilik için gereken hizmet süresi 7200 güne yükseltilmiştir. Ayrıca emeklilik yaşı 01.10.2008’de itibaren kademeli olarak 65 yaş olarak belirlenirken, emeklilik aylığı hesaplanmasında en son alınan ücret yerine ortalama kazanç kavramı getirilerek aylıkların düşürülmesi amaçlanmaktadır. Devletin gelir garantisi vermediği bir ortamda, bireysel emeklilik şirketlerinin ayrıca yasa ile zorunlu hale getirilmesi veya özendirilmesine gerek kalmamıştır. Yoksulluk sınırının altına düşürülen emeklilik aylığı ve ayrıca ödenmesi zorunlu olan sağlık primi karşılığında alınan aylık ve hizmetlerin ödenen primlerle orantılı olmadığı görülmektedir.

¹⁰⁷ Şaylan, a.g.e., s.182-183.

¹⁰⁸ Erkan Aydoğanoglu, “Sosyal Güvenlik ve Sağlıkta Yaşanan Değişimin Nedenleri” Anlamak 2005 Analizleri, Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul, 2006, s.12-13.

Bu nedenle geliri yüksek olanlar, kamu sosyal güvenlik sisteminin bu yetersizliği karşısında, bireysel emeklilik şirketlerine yönelecektir. Bu emeklilik aylıkları ile geliri olmayanlar daha çok yoksullaşırken, geliri olanlar ek sigortalara yönelecektir.

5510 sayılı yasa emekli aylıklarının düşürülmesini ve emeklilik süresinin ortalama yaşam süresi ile bağdaşmayacak şekilde artırılmasını düzenlemektedir. Bu durum, emekli olamama ve emekli olunduğu takdirde yeterli gelirin elde edilmemesinin sonucu olarak, toplumsal bir güvensizlik ortamının doğmasına sebep olacaktır. Bu nedenle yasal düzenlemelerin yoksulluğu önlemek yerine artırması gündeme gelecektir. 5510 sayılı yasa ile sigorta hizmetleri ile sağlık hizmetleri birbirinden ayrılmıştır. Genel Sağlık Sigortası ile sağlık hizmetlerinin sunumu ve finansmanının birbirinden ayrılma süreci tamamlanmıştır. GSS ile mevcut sağlık sigortasının kapsamı daraltılmaktadır. Buna örnek olarak teminat paketi olarak adlandırılan, koruyucu sağlık hizmetlerinin verilmesinin amaçlanması gösterilebilir. Yasanın öngördüğu sağlık hizmetleri dışında kalan giderler, sigortalılar tarafından karşılanacaktır. Yapılan bu düzenleme ile kronik hastalıkların tedavisi hastanın ekonomik olanaklarına bırakılmıştır.

Yeni liberal tezler doğrultusunda toplum, devlet ve sosyal programlar yeniden yapılandırılırken, serbest piyasanın işsizlik, enflasyon, kamusal hizmetleri yaygın erişimi olanaklı fiyattan üretememe ve talep eksikliği, yoksulluk gibi sorunlar karşısında geçmişte içine düştüğu krizler de unutulmaktadır. Sosyal devletin bu sorunlar karşısında geliştirdiği kurumsal güvencelerin işlevsizleştirilmesinin yol açacağı toplumsal sorunlar göz ardı edilmektedir. Bu türden bir yaklaşım, sosyal devletin çözümlerine yol açarak, eşitlik sosyal adalet, diğerkâmlık, toplumsal birlik ve dayanışma duygularını zedelemektedir. Ayrıca gelir dağılımındaki dengesizlikleri artırarak, sosyal ve ekonomik dışlanmışlıkları ve kutuplaşmaları körüklemektedir. Bu tür yaklaşımlar toplumun ve demokrasinin çözümlerine zemin hazırlayacak niteliktedir. Bu öngörünün Türkiye gibi ekonomisi kırılgan ve yoksulluğun

yaygın olarak devam ettiği ülkeler açısından daha çok olası olduğu da dikkatlerden kaçmamalıdır.¹⁰⁹

Sosyal devlet anlayışı, herkese makul düzeyde kalıcı gelir sağlanması, herkesin eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanması gibi konuların bireyler için hak, devlet için yükümlülük kavramları ekseninde alındığı bir anlayışı ifade etmektedir. Liberal devletin toplumla ilişkisinde yeni bir yapılanmaya karşılık gelen sosyal devlet anlayışıyla, işsizlik ve yoksullukla mücadele devlet faaliyetinin konusu olmuştur. Böylece devlet, ekonomiye sosyal amaçlarla müdahale etmeye başlamış ve bireyi, doğası gereği süresiz ve takdiri olan hayırseverlik anlayışının ve geleneksel toplumsal himaye kaynaklarının insafına bırakan uygulama terk edilmiştir.¹¹⁰ Sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde devlet, bir yandan çalışma yaşam koşullarının iyileştirilmesine ilişkin düzenlemeler yapmış, diğer yandan da, özellikle yaşanan konutların kalitesi ve kamu sağlığının korunması gibi alanlarda sosyal güvenlik hizmetlerine öncülük etmiştir. Refah devleti, serbest piyasa ekonomisinin başarısız olduğu alanlardaki üretim eksikliğini gidermek, serbest piyasa sürecinin doğurduğu eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri hafifletmeyi temel amaç edinmiştir.¹¹¹ 1970'lerden sonra ise; neoliberalizmin etkisiyle yoğun olarak eleştirilmeye başlayan refah devleti anlayışının yerine, “hükümet harcamalarının azaltılması, devletin küçültülmesi ve etkin olduğu alanları piyasa aktörlerine bırakması gerektiği anlayışı” yaygınlaşmıştır. Ülkemizde de Özal döneminde başlayan piyasanın etkin kılınması ve devletin faaliyet alanlarının daraltılması çabaları, hemen her hükümet döneminde giderek artarak günümüze kadar gelmiştir. Sosyal güvenlik alanında yapılan değişikliklerin bu anlayış doğrultusunda şekillendiği söylenebilir.

Fakat bu anlayış doğrultusunda yapılanların hiçbiri reform değil, küresel sermayenin istekleridir demek daha doğru olur. Hükümetler, bu istekleri yerine getirirken, halka yalnızca bugüne ilişkin değil, yarına ilişkin de ağır yükler getirmiştir.

¹⁰⁹ Gül, a.g.m. s.22.

¹¹⁰ Uğur Kara, Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü, Özgür Üniversite Kitaplığı: 52, Maki Basın Yayın, Ankara, 2004, s.247.

¹¹¹ Gül Sallan, Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskacında Refah Devleti, Ebabil Yayınları, Ankara, 2006, s.145–148.

Örneğin sosyal güvenlik konusunda geçmişte IMF ve Dünya Bankası eliyle Şili’de dolaylı olarak yapılan bir sosyal güvenlik reformu mevcut. Bu reformla Şili de devletin vermiş olduğu sağlık, emeklilik gibi hizmetler zaman içerisinde özel sektöre kaydırılmış, işveren ise iş kazaları dışında prim ödemez hale gelmiştir. Türkiye’de yapılmak istenen kısaca budur. 12 Eylül’den sonra ortaya çıkan katkı payları, aile hekimliği ve bireysel emekliliğin tanıtılması çalışmaları. Devleti küçülterek vatandaşı küresel güçlerin eline bırakarak yoksul olan halkı daha da yoksullaştırmak. İşte tüm bunları Şili’nin diğer içi boşaltılmış devletlerin izlemiş olduğu yol haritasından görebiliriz. Durum böyle olunca bu neo-liberal dayatmaların dışında sosyal güvenlikte yaşanan sorunların çözümü için yapılacak olan gerçek düzenlemeleri kısaca şunlar olmalıdır:

- 1) Devlet katkısı AB düzeyine yakınlaştırılmalıdır. Türkiye’de milli gelirin yüzde 4’ünü oluşturan bu katkı, AB’deki gibi yüzde 20’ler dolayında olmasa bile en az yüzde 10 dolayına yükseltilmelidir.
- 2) Kayıt dışı kayda alınmalıdır. Ülkemizdeki 22.0 milyonluk istihdamın yarısı, yani 10.5 milyonu kayıt dışı çalışmaktadır. Bu kesimin asgari ücret üzerinden kayda alınması neredeyse üç sosyal güvenlik kurumuna yapılan aktarmayı karşılayacaktır. Kayıt dışısının kayda alınmasında sendikal örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılması da önemlidir. Sendikalı işçi, doğal olarak sigortalı da olacaktır.
- 3) İşveren borçlarının tahsili
- 4) Adaletli vergi reformu
- 5) İdari ve mali yönden özerk bir SGK oluşturulmalıdır.¹¹²

Sonuçta küreselleşmeye karşı koymak, böylece bu değişim sürecine direnmek elbette zordur. Sorunlarımızı iyi bilmek, doğru yaklaşımlarla gerçekçi politikalar ortaya koyarak, bunlardan taviz vermeden yola devam etmek gereklidir. Türkiye’nin devlet gibi devlet olma sürecini tamamlaması, IMF, DB gibi kuruluşların küresel planlarından kurtulup kendi sorunlarına,

¹¹² Atilla Özsever: Sosyal Güvenlik Ders Notları, 2009.

yine kendi üreteceği ilaçlarla tedavi uygulaması ve böylelikle yaşanabilir bir Türkiye'yi gerçekleştirme hayal değildir. Aksi takdirde sorunların giderek çoğalmasını beklemek gerekecektir.

KAYNAKÇA

- Adar, S. (2006). “Kim İçin Ne Kadar Güvenlik?”, Birikim Dergisi, Sayı: 205–206.
- Aksakoğlu, G. ve Giray, H. (2007) “Kentsel Alanda Sağlıkta Dönüşüm”, Memleket Mevzuat, Mart-Nisan 2007, Cilt:2, Sayı: 21–22.
- Alper, Y. (1996). “Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Kriz ve Reform İhtiyacı”, İşveren, Cilt: 34, Sayı: 5, Şubat.
- Arıcı K. 4447 sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler, Kamu-İş Dergisi, Cilt:5, Sayı:2.
- Ay, G. (2003). Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Bireysel Emeklilik Sistemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğanoğlu, E. (2006). “Sosyal Güvenlik ve Sağlıkta Yaşanan Değişimin Nedenleri”, Almanak 2005 Analizleri, Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul.
- Balcı, Ş. G. (2007). Tutunamayanlar ve Hukuk, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara.
- Centel, T. (1991). Avrupa Sosyal Şartı ve Türk Sosyal Hukuk Düzeni, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Milli Komitesi 15.Yıl Armağanı, Türk Kamu-Sen Yayını, İstanbul.
- Çelik, A. (2006) “Sosyal Güvenlik Yasası: Devlet Katkısı Azalıyor”, Birikim, Mayıs.
- Çelik, A. “Türkiye’de Hak Kaybı Dönemi”, Birgün, 24.09.2008.
- DPT, (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

- Göze, A. (2000). Siyasal Düşünceler ve Yöntemler, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Göze, A. (2005). Liberal, Marxiste, Faşist, Nasyonal Sosyalist ve Sosyal Devlet, Beta Yayım, İstanbul.
- Gül, H.ve Gül, S. S. “Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 40, Sayı: 3, s.9, Eylül 2007’den ayrı baskı.
- Gül, S. S. (2006). Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa!, Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti, Ebabil Yayınları, Ankara.
- Güler, B. A. (2005). Yeni Sağ ve Devletin Değişimi, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.
- Güvercin, C. H. (2004). “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, Cilt: 57.
- Güzel, H. C. “Sosyal Güvenlik Reformu ve Gerçekleri”, Radikal, 14.03.2008.
- Kara, U. (2004). Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü, Özgür Üniversite Kitaplığı: 52, Maki Basım Yayın, Ankara.
- Kazgan, G. (1983). İktisadi Düşünce, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Kıvanç, A. “Başbakan, ‘Hak kaybı var diyen yalancıdır’ Diyor Ama...”, Radikal, 18.04.2006.
- Kıvanç, A. “Prime Göre Maaş Dönemi”, Radikal, 18.04.2006.
- Kıvanç, A. “Sosyal Güvenlik Reformunda İkinci Perde Açılıyor”, Radikal, 19.05.2007.
- Kıvanç, A. “Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem (3)”, Radikal, 21.04.2008.
- Kıvanç, A. “Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem (5)”, Radikal, 23.04.2008.

- Kıvanç, A. "Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem (5)", Radikal, 23.04.2008.
- Kıvanç, A. "Sosyal Güvenlikte Yeni Dönem", Radikal, 23.04.2008.
- Koray, M. (2008). Sosyal Politika, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.
- Özsever, A. "Sosyal Güvenliğin Yasasında Değişiklik Sinyali", Radikal, 04.12.2006.
- Ruhi, M. E. (2003). 1982 Anayasası Çerçevesinde Sosyal Devlet ve Özelleştirme, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara.
- Sallan, G. (2006). Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti, Ebabil Yayınları, Ankara.
- Sosyal Güvenlik İşçi Eğitim El Kitabı, (1995). ILO/Türk-İş, Demircioğlu Matbaası, Ankara.
- Sosyal Güvenlik Kurumu, (2007). Sosyal Güvenlik Reformu: Uygulama Öncesi Yeni Yaklaşım.
- Şaylan, G. (2003). Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Şimşek, Y. "Sosyal Güvenlikte Yürürlük Tarihi Bilmeyeceye Döndü", Radikal, 22.12.2007.
- Talas, C. (1983). "Sosyal Ekonomi", S. Yayınları, Ankara.
- TİSK, Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması, (t.y), Ankara.
- Tunçomağ, K. (1988). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul.
- TUSİAD (1997). Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma, Sorunları, Reform İhtiyacı, Arayışlar, Çözüm Önerileri, TUSİAD Yayın No: t-97-10/217, İstanbul.

Türkiye’de İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması, TİSK İnceleme Yayınları 18.

İNTERNET KAYNAKLARI

Çağdaş Eczacılar Derneği, Sosyal Güvenlik Sistemi Nereye?
<http://www.ced.org.tr> (17.06.2010).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenliğin Tek Çatı Altında Toplanması ve Genel Sağlık Sigortasının Oluşturulması,
www.calisma.gov.tr. (26.04.2010).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Acil Eylem Planı Reform Taslakları,
http://www.calisma.gov.tr/mevzuat/tasari_taslaklari.htm.
(28.05.2010).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenliğin Tek Çatı Altında Toplanması ve Genel Sağlık Sigortasının Oluşturulması,
www.calisma.gov.tr. (21.06.2010).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Reformu, 2008, s.18.
www.calisma.gov.tr. (01.07.2010).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2008. www.calisma.gov.tr. (18.06.2010).

Çelik, A. (2002). “Sosyal Güvenlik Taarruzunda Mola,
<http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.htm>.
(22.05.2010).

DİSK, SSGSS Yasası Değişik Biçimiyle de Çalışanların ve Halkın Sağlık ve Sosyal Güvenlik Hakkını Karşılıyor.
<http://www.disk.org.tr>. (26.06.2010).

<http://www.anayasa.gov.tr/general/icerikler>

<http://www.kamusen.org.tr/blog-mainmenu-9/yaynlar/z/195-sosyal-guvenlik-kitapcik>. (29.05.2010).

http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/Sosyal_Guvenlik_Reformu. (29.05.2010).

<http://www.tbmm.gov.tr>. (12.06.2010).

IMF Niyet Mektubu, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/niyet/mektup.htm>. (24.05.2010).

IMF Verilen Niyet Mektubu (6. Gözden Geçirme). http://www.alomaliye.com/imf_niyet_mek_6_gozden_gecirm_e.htm. (26.05.2010).

İstanbul Tabip Odası, IMF Niyet Mektubunu Onayladı Sağlığımız ve Sosyal Güvenliğimiz IMF'nin İpoteği Altına Girdi, <http://www.istabip.org.tr/icerik/imf-niyet-mektubunu-onayladi-sagligimiz-ve-sosyal-/>. (26.05.2010).

Kara, T. “Genel Sağlık Sigortası”, Mart 2010, <http://www.calismatoplum.org>. (30.03.2010).

Kara, T. “Sosyal Güvenlik Reformu ve GSS Değerlendirilmesi.” <http://www.calismatoplum.org>. (29.06.2010).

Latin Amerika'da Sağlık Reformları Neden Başarısız Oldu? <http://www.ses.org.tr>. (16.06.2010).

Mimarlar Odası, Sosyal Güven(siz)lik ve Genel Sağlık(sızlık). www.mimarist.org/index. (10.06.2010).

Özsarı, H. “Ülkemizde Genel Sağlık Sigortası Süreci”, İşveren Dergisi, Mart, 2005, www.tisk.org.tr (14.06.2010).

Öztuksavul, A. “Şili Mucizesi” : Sosyal Güvenliğin Yok Edilişi, Mali ve Küreselleşme Karşıtı Çalışma Grubu, Temmuz 1999, <http://www.antimai.org>. (10.03.2010).

Sosyal Güvenlik Sisteminin Dünü Bugünü, Nisan 2008. <http://www.ced.org.tr>.
(28.03.2010).

Sosyal Güvenlik Taarruzunda Mola,
<http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx>.
(01.05.2010).

Tezel, A. “Emeklilik Yaşı 65 Oluyor ve Emekli Aylıkları Düşüyor”, Şubat
2008, <http://www.tumgazeteler.com>. (30.05.2010).

Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Güvenlik Kurumunun Kuruluş, Görev ve
Çalışma Esasları-Kurumun Diğer Sosyal Güvenlik Kuruluşları
İle İlişkileri, <http://download.bağkur.gov.tr/pers/memur.doc>
(12.04.2010).

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Genel Sağlık Sigortası Kanunu.
<http://www.alomaliye.com>. (25.06.2010).